

VUKU STEFANOVIČU KARADŽIČU

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 5.

V LJUBLJANI, 4. FEBRUARJA 1934

KNJIGA 15.

7V/TIN

ELO JUSTIN

VUK KARADŽIČ (lesorez)

VUK STEFANOVIČ KARADŽIČ

ŽIVLJENJE PIS

PROF. SLAVKO RAIČ

Osmega februarja 1934 po novem, 26. januarja po starem koledarju bo preteklo 70 let, odkar je umrl ta čudoviti mož, ki spada med največje jugoslovenske kulturne delavce in za katerega smemo Slovenci s ponosom trditi, da ga je izoblikoval sin naše panoge jugoslovenskega plemena. Že zaradi tega se mi zdi potrebno, da slednjič vendar, čeprav že pozno, spoznajo tudi široke plasti našega naroda nekoliko obširneje Vukovo življenje in njegovo delo, in sicer po reviji »Življenje in svet«, ki je med narodom najbolj razširjena.

Karadžiči so doma iz Hercegovine, odkoder so se (okoli l. 1739.) preselili v Srbijo v vas Tršić blizu Loznice. Vuk se je rodil 8. nov. (26. okt. po st. kol.) 1787 kot šesti otrok; vseh pet mlajših je staršem pomrlo. Med narodom je bila razširjena vera, da jedo otroke čarovnice, če umirajo mladi.¹ Zato so starši dali svojemu novorojencu ime Vuk, češ da se čarovnice boje volka. In res je prevara uspela: Vuk je ostal »na radost svojima, na slavu Srba i svih Slovena; nikakva večica nije ga izela«. To ime je pa Vuku tudi pozneje prav prišlo, kajti teh »veštic« je premagal v svojem življenju mnogo.

Čitati in pisati ga je naučil neki sodnik v Tršiću. Sole tam ni bilo in so bile sploh redkost v Srbiji. Zato so bili tudi velika redkost ljudje, ki bi znali čitati, še večja redkost taki, ki bi znali tudi pisati. Kako žalostne razmere so bile takrat v Tršiću za učenje, se vidi iz tega, da se je moral Vukov učitelj pri poučevanju posluževati mnogokrat treske mesto peresa in raztopljenega

Prof. SLAVKO RAIČ

smodnika mesto črnila. 8 let star je šel Vuk v Loznico v šolo k nekemu Grgureviću. Ko pa je v Loznici izbruhnila kužna bolezen, so se деца razbežala na svoje domove. Nato so ga poslali skrbni starši v samostan Tronošo, da bi tam nadaljeval učenje. Oče pa je izvedel, da rabijo menihi deco, namestu da bi jih učili, za pastirje, zato ga je vzel spet domov, češ, če že mora pasti, naj pase doma. In tako ni dovršil tretjega šolskega tečaja »psaltira« (kjer so čitali psalter) in ni postal »psaltirec«.²

¹ Učenci so se v 1. tečaju učili »bekavice«, abecednik, v 2. tečaju so čitali cerkvenoslovenski »časlovace« (knjigo z molitvami, ki se čitajo v cerkveni službi ob posameznih urah). Kdor je ta 2. tečaj dovršil, je postal »časlovace«. Kdor je postal »psaltirec«, je izžrpal vso šolsko modrost in je lahko postal, če je hotel, pop, menih, učitelj (madistor), prota, arhimandrit in, če je imel dovolj denarja, tudi vladika. (Vuk, Riječnik, pod besedo »škola«.)

¹ V Karadžičevi rodbini se je bila vgnedila tuberkuloza; to se vidi že po tem, da so otroci tako naglo umirali, pa tudi po Vuku samem, ki je dosegel sicer veliko starost, pa je bil ves čas bolehen in je bljuval kri. Tudi njemu so otroci po vrsti umirali.

Vuk se je torej vrnil v rodno vas, toda ni miroval, neutrudljivo je čital vse, kar mu je prišlo pod roke, seveda same cerkvene in nabožne knjige, ker drugih ni bilo. Tako je Vuk kot 15—16 letni deček zaslovel po vsej okolici kot najučenejši človek, ki ni znal le čitati, ampak tudi pisati. Ženske so mu poljubljale roke kot vaškemu županu, pri slavax in svatbah je sedel poleg popa, na vaška posvetovanja so vabili njega namestu očeta. Toda Vuk še ni bil zadovoljen s seboj. Oče je hotel, da mu postane sin trgovec ali pop, toda njega je vlekle v Srem v šole. Oče pa ni hotel nič slišati o tem.

Med tem je izbruhnila prva srbska vstaja proti dahijam pod vodstvom Karadorđević. Vuk je postal (l. 1804.) »pisar« (tajnik) v četi jadrarskega vojvode, slavnega hajduškega harambaše Đorđa Čurčije. Pa Čurčijo so kmalu ubili, a Vukov rojstni kraj je pogorel. Oče je bil ob vse svoje premoženje. Tedaj je pustil sina v Karlovc, da nadaljuje učenje. V Karlovcih se je, kakor pravi sam, na svojo veliko in nepozabljeno žalost prepričal, da je na svetu še kaj več učenosti kakor sta psalter in časlovac. Prvo leto se je učil privatno, drugo leto je bil v »kličički školi« (v bogoslovju), kjer je bil takrat profesor Lukijan Mušicki. Tu se je učil latinsko, cerkveno-slovensko in nemško slovnico. Tretje leto je hotel kot 19 letni mladenič stopiti v gimnazijo, pa ga niso sprejeli, češ da je prestar, ter so ga prepričevali, da je s svojim znanjem sposoben v Srbiji za vsako službo. Zaradi učenja nemškega jezika je šel potem za nekaj časa v Petrinjo na Hrvaškem. 1907. se je vrnil v Srbijo, kjer so se izvršile z osvobodilnimi boji med tem velike izpremembe. Postal je tajnik pri valjevskem vojvodu Jakovu Nenadoviću, nato pa pri »Praviteljstvujuščem Sovietu« (upravnem sosvetu) v Beogradu. Tu je bil med prvimi dijaki Velike šole Dositeja Obradovića, pa se je tudi sam izobraževal, utrjeval znanje nemščine in čital sploh vse, kar mu je bilo dostopno.

L. 1808. je zbolel za težkim revmatizmom ter je iskal zdravja najprej doma v Tršiću, potem v Novem Sadu in v Budimu. Zdravljenje je imelo le delni uspeh; leva noga se mu je v kolenu skrčila, da je moral nositi vse življenje leseno nogo. In to je bilo odločilnega pomena za njegovo bodoče življenje. »Z leseno nogo,« je pisal pozneje, »ni

sem mogel več misliti ne na konje ne na boj, moral sem se pač privaditi na sedenje doma. Da nisem imel te svoje »štule«, bili bi me že davno Turki ubili, kakor so mnogo mojih sovrstnikov, a tako me je lesena noga prisilila, da mirno sedim in da mirno čitam knjige in da mirno beležim na papirju, kar so mi ušesa slišala, oči videle...«

Od l. 1810. do 1813. je bil nekaj časa učitelj osnovne šole v Beogradu, carinik in sodnik v Brzi Palanki. Ko so Turki prodirali v Srbijo, je bil na čelu majhnega vojaškega oddelka, l. 1813. je pa moral z mnogimi drugimi vred bežati v Avstrijo. Že v jeseni istega leta je bil na Dunaju, kjer se je hotel naučiti pred vsem nemškega jezika.

Prihod na Dunaj je bil zopet važen mejnik v Vukovem življenju. Tu se je spoznal z izobraženimi srbskimi pisatelji, ki so se zbirali okoli časopisa »Novine Serbske«, posebno pa še z našim Jernejem Kopitarjem, ki ga je uvedel v književno delovanje. Že l. 1814. je začel s svojim delom, ko je bil »u donjim krajevima«, v Karlovcih in Fruški gori, kjer je zapisoval narodne pesmi in zbiral besede za svoj slovar. L. 1817. se je oženil z Dunajčanko, Nemko, ki se ni mogla nikoli navaditi na življenje v srbskih krajih; zato je Vuk skoro vse svoje življenje prebil na Dunaju. Med Srbi doma je vzbudila njegova ženitev s »čužerodnom (tujerodno) Hlojom« veliko nezadovoljnost. Mušicki mu je pisal: »Ljubiti možete Švabice, ali u slatki, večni lanac braka vežite se samo sa Srpkinjom.«

Ko je njegov »Riječnik« dvignil doma velik krik, je šel Vuk l. 1819. v Rusijo. Hotel je tam najti moralno in materialno podporo, da bi nadaljeval svoje književno delovanje. V Petrogradu, kjer so ga lepo sprejeli, se je spoznal z najznamenitejšimi Rusi tedanjega časa: s slavnim zgodovinarjem Karazminom, s književnikom Žukovskim, s Šiškovom, z znanim mecenom grofom Rumjancovom, z učenim jezikoslovcem Adelungom in drugimi. »Društvo ljubiteljev ruske književnosti« ga je izvolilo za svojega člana. Bolj podprt moralno kakor materialno se je po devetmesečnem potovanju po Rusiji vrnil zopet na Dunaj. Ker je tu brez stalnih sredstev živel v velikem pomanjkanju, se je vrnil l. 1820. v domovino, v Kragujevac, toda nazadnjaška okolica kneza Miloša ni trpela izobraženega in prosvetljenega človeka, ki je hotel kneza Miloša naučiti čitati in

pisati in je želel, da se osnuje šola, kjer bi se srbski mladeniči učili dve tri leta in bi jih porabili v službah po Srbiji, češ, sčasoma morajo Srbi v tujih deželah sprejemati od njih kot svoje matere, ne pa, da domači Srbi sprejemajo vedno karkoli od drugih. Nadalje je hotel kneza pregovoriti, da uvede vsaj malenkost kakega zakona, kolikor dovolijo razmere, da bi Srbija bila vsaj malo podobna evropski državi.

Vuk je torej hotel postati svetovalec kneza Miloša in bi mu rad pomagal notranje urediti domovino ter jo kulturno dvigniti. Toda Vuk je preveč nadkrilje-

prijateljih, stopil zopet v stik z Milošem, ki mu je poslal 3000 grošev. Dobil je med tem tudi od Ruskega biblijskega društva 2000 rubljev na račun prevoda Novega zakona. Del tega denarja je Vuk poslal Kopitarju na Dunaj, da je plačal njegove dolgove.

Kmalu je šel zopet na Dunaj, da bi tiskal zbrane narodne pesmi in srbsko zgodovino novejšee dobe. Toda politična cenzura na Dunaju ni več dovolila, da bi se tiskale srbske narodne pesmi, ki opevajo srbske boje proti Turkom. Knezu Metternichu namreč ni šla v račun vstajajoča Srbija in se je začel vneti

Obnovljena rojstna hiša Vuka Stefanovića Karadžića v Tršću

val svoje sodobnike v Srbiji in tudi samega Miloša, ki ni imel smisla za Vukove težnje. Miloševi svetovalci so se bali, da bi njihov vpliv pri njem ne padel in so ga celo pregovorili, da je prenehal z učenjem čitanja in pisanja.

Zaradi tega neuspeha je Vuk prosil kneza Miloša, naj mu da pokojnino, da se bo lahko nemoteno posvetil svojemu književnemu delu, toda brez uspeha. Tudi posojila ni mogel dobiti pri njem. Zato je moral v zelo slabem gnotnem položaju drugič zapustiti Srbijo.

Nemo propheta in patria! Niso ga uvaževali doma, pač pa je začela tujina ceniti in uvaževati njegovo delo. L. 1823. mu je podelila univerza v Jeni častni doktorat filozofije, l. 1825. je postal član učenega društva v Göttingenu. Toda njegovo gnotno stanje je bilo brezupno. Na Dunaju je nekaj časa z družino naravnost stradal. Zato je šel v Srem in je z družino vred živel pri

za Turčijo. Zato je šel Vuk v Nemčijo, da pesmi tam tiska, pa tudi zato, da bi študiral kirurgijo in si kot zdravnik ustvaril znosno življenje.

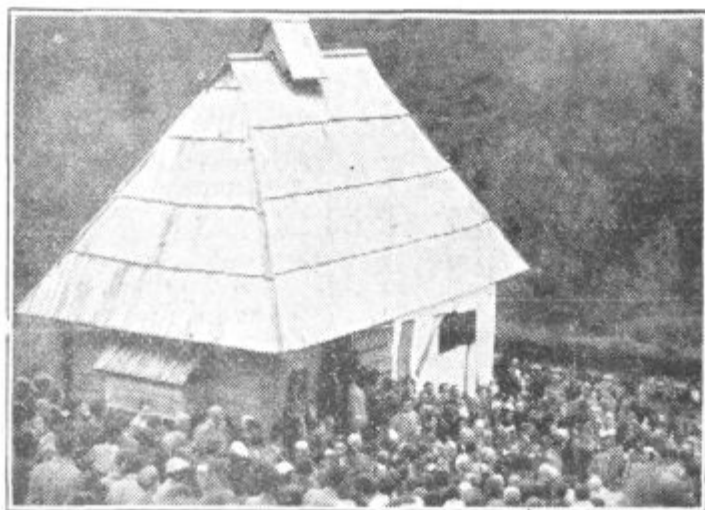
Bil je nekaj časa v Lipskem in v Halleu, kratek čas tudi v Kasselu, Weimaru in Göttingenu. Toda kmalu je opustil misel na medicino. V Lipskem je natisnil 2. izdajo svojih narodnih pesmi. Spoznal se je z različnimi znamenitimi Nemci, pred vsem z Jakobom Grimmom, ki se je že dolgo zanimal zanj, z Goethejem, ki ga je v Weimaru izredno prijazno sprejel, in z gospo Talvj (»gospoda Talfija«) Therese Albertine Louise von Jakob, ki je prevajala njegove narodne pesmi v nemščino. Toda pomanjkanje sredstev in dolžnosti do družine so ga privedle čez leto dni zopet na Dunaj, kjer ga je čakalo staro siromašno življenje književnika brez stalnih dohodkov. Nekemu prijatelju je pisal 29. decembra 1825: »Ne morem Vam

opisati svoje bede. Verjemite mi, da na božič nisem mogel kupiti funta mesa, kaj šele pečenke! Premišljajoč, kakšen dan je, in giedajoč svojo deco, sem se jokal kot neumen otrok. Vse, kar se je dalo prodati ali zastaviti, sem zastavil ali razprodal, sedaj ne vem, kaj naj storim z ženo in tremi majhnimi otroki. Zima je, a drv ni, kruha ni.« Šele, ko je dobil l. 1826, od ruske vlade pokojnino letnih 100 zlatov »za zasluge za slovanško književnost«, se mu je obrnilo vsaj nekoliko na bolje.

L. 1828. je Vuk šel zopet v Srbijo. Najprej je postal član »Zakonodatelne

ti Miloš ni nikoli resno mislil na to, da bi dal Srbiji zakone, ki bi omejevali njegovo samopašnost. In vse službe, ki jih je Vuk vršil v Srbiji, bi lahko izvrševal kdorkoli drugi. Miloš je hotel Vuka le imeti pri sebi, da ne bi izvršil svoje davne namere, da napiše zgodovino prvega upora in o Karadordu. To je hotel preprečiti za vsako ceno. Ko je bil Vuk že v Zemunu, ga je knez na vso moč vabil, naj se vrne. In če bi se bil, bi ga gotovo ne pustil več iz Srbije.

Iz Zemuna je pisal Milošu znamenito pismo (njegov najznatnejši politični spis), kjer ga ostro graja zaradi njego-

Obnovljena Vukova rojstna hiša ob priliki posvečenja 17. sept. 1933

komisije«, ki je imela nalogo, da prevede zakone za Srbijo. Vuk je moral prevesti Napoleonov zakonik iz nemščine. Nato je bil nekaj časa sodnik, celo »prezident slavnoga magistrata na(h)ije i varoši beogradske«. Toda družba, ki je v njej moral živeti, je bila surova in ga je neprestano žalila in v delu ovirala. Končno se je sprl s samim knezom Milošem, ki je vladal zelo absolutistično, da so se v Srbiji porajali nemiri in upori. L. 1831. je zopet zapustil Srbijo, s seboj pa je odnesel edino premoženje, ki si ga je nabral: znatno število novih narodnih pesmi in pa besed za slovar.

Vuk je bil prišel to pot v Srbijo na izrečno in ponovno željo kneza Miloša. Zakaj ga je knez želel imeti, tega Vuk sam ni menda točno vedel, vsaj iz njegove korespondence se ne da to domnevati. Gotovo je, da je bila komisija za prevajanje zakonov le pesek v oči; kaj-

ve samopašnosti, ki da prav nič ne ostaja za turškim paševanjem, in ga odločno poziva, naj da že vendar narodu ustavo in zakone, ki naj narodu zavarujejo življenje, imetje in čast, naj uredi šole in naj svoje privatno življenje uredi, kakor se knezu spodobi. Pismo je delovalo kot bomba. Ali Miloš nikakor ni mogel doumeti Vukovih teženj in ga je pismo silno razkačilo ter nakopalo Vuku njegovo osveto in mnogo neprijetnosti.

V Zemunu je moral Vuk ostati nekaj časa v skrajni bedi tako rekoč kot jetnik: preganjal ga je knez Miloš, osumničil ga je pri ruski vladi kot avstrijskega in katoliškega agenta, a pri avstrijski vladi kot ruskega človeka, nevarnega demagoga in člana tajnih društev, ki hoče v Srbiji povzročiti prevrat. Rodbina je pa stradala na Dunaju.

Miloš je prepovedal uvoz Vukovih knjig v Srbijo in izdal naredbo, da se v Srbiji ne sme nobena knjiga tiskati z njegovim črkopisom. Prva prepoved se ni izvajala preveč strogo, pač pa druga. K sreči tudi te razmere niso bile kos, da bi prekinile Vukovo delovanje.

Šele po 3 mesecih prisilnega prebivanja v Zemunu je dovolila Vuku avstrijska vojaška oblast, da sme živeti v Budimu, potem na Dunaju. 1833. mu je srbska pravoslavna občina v Trstu dala denarno podporo. V Trstu so ga sploh zelo cenili in je dobival od tam večkrat večje in manjše denarne prispevke, poleg tega so tam zelo marljivo nabirali naročnike za njegova dela. 1834. je dobil podporo od ruske akademije, da je lahko šel na znanstveno potovanje v južnozahodne kraje, v Dalmacijo, Boko Kotorsko in Crno goro. 1835. se je vrnil na Dunaj z obširnimi narodopisnim materialom in popolnejšim znanjem narodnega jezika. Tega leta mu je knez Miloš določil pokojnino, sprva 150, nato 400 talarjev na leto. Vuk se je namreč že nekaj časa po prijateljih trudil, da bi se sprijaznil z Milošem in je knez končno popustil, mnogo zaradi tega, ker je vedel, kakšne nevšečnosti bi mu Vuk lahko povzročil v Evropi. L. 1837. je bil v Sremu, na Hrvatskem, kjer so ga Iliri, posebno grof Drašković, zelo lepo sprejeli, in v Dalmaciji.³ Ob spremembi na prestolu v Srbiji l. 1842. je izgubil pokojnino. L. 1845. jo je pa »Sovet« zopet odobril. Ker je imel Vuk tudi rusko pokojnino in ga je podpiral tudi knez Mihajlo, so se nehale Vukove stalne denarne zadrege in skrbi za vsakdanje življenje ter mu je bilo olajšano izdajanje knjig.

³ Zanimivo je pismo, ki ga je Vuk pisal s tega potovanja Koptarju iz Senja... Katolika i u (vojničkoj) Krajinu ima od dvije ruke; jedne zovu (ovi grčkoga zakona (= vere)) Kranjčima, a druge Bunijevcima ili (kao u banskim regimentama) Madžarima. Oni se razlikuju kao po odijelu, tako i po govoru: prvi govore kaj, i u ostale zanose na kekavački, a drugi, za koje se pripovijeda, da su negda dobježali iz Bosne in Hercegovine i govore i nose se gotovo sa svijem kao i Vlasi (oni grčkoga zakona). Ali kad je govor o samome zakonu, onda i jedne i druge katolike ovi grčkoga zakona zovu Kranjčima, kao i oni njih Vlasi. Kad katolik u ovakome događaju rekne: »Ja nijesam Kranjac Kranjci su u Kranjkoj, oni mu odgovore: »to je sve jedno, i ti se krstiš [krizaš] kao i on.«

Po tridesetih letih naporega dela in izredno težkega življenja je doživel le srečnejše in mirnejše dneve. Rešen končno materialnih skrbi je, živeč na Dunaju, neprestano delal in objavljaj svoja dela in je od časa do časa šel na kako potovanje v južne kraje. L. 1848. je bil na slovanskem kongresu v Pragi, 1850. ga je berlinska Akademija izvolila za svojega dopisnega člana.

Vuk je dosegel to čast, da so ga v tujini učeni krogi izredno čislali in spoštovali, doživel je tudi redko srečo velikih moč, da je dočakal zmago svojih idej, ki se je za nje boril vse svoje življenje, in svečano proslavo petdesetletnice svojega uspešnega, neprekinjenega dela, odkar se je prvič javil v »Serbskih novinah« na Dunaju. Pri tej priložnosti so obsuli častitljivega starca mnogi vladarji, vlade in učena društva z raznimi visokimi odlikovanji in častmi. Pa tudi v starosti ni počival, »e da bi se jošte šta otelo od smrti«. Vendar starček ni dolgo užival veselja in slave svoje 50 letnice in baš, ko je preteklo 50 let, odkar je izdal svojo prvo knjigo »Pesmarico«, ga je poklical Gospod »kud za vazda gre se«. Umril je 8. febr. po novem, 26. januarja po starem koledarju 1864 na Dunaju. Leta 1897. so mu prenesli zemeljske ostanke z velikimi svečanostmi v Beograd, kjer počivajo v grobnici v Saborni cerkvi.

Vukova žena in деца

Razmerje med Vukom in ženo Ano je bilo zelo presrčno. Žena mu je bila brezmejno vdana in se ni pritoževala, da je družino tolikokrat in večasi za dolgo časa puščal samo. Dala se je prepričati o nujnosti njegovih potovanj, saj ga je naravnost oboževala. Skrbno je sama gospodinjila in bila najboljša mati svojim otrokom, ki se jih je rodilo trinajst, med njimi, kolikor se ve, štirje sinovi. Toda sreče nista imela z otroki. Mnogo jih je pomrlo že v nežni mladosti; le dva sta preživela očeta: Dimitrij in Mina (Vilhelmina), ki je bila zelo izobražena. Obvladala je več jezikov, bila je očetu tajnica in je prevedla njegove narodne pripovedke na nemški jezik. Izobrazila se je precej tudi v slikarstvu.

Vuk nikakor ni hotel, da bi se mu sinovi v tujini izgubili in potujčili, ampak jih je vzgajal v nacionalnem duhu in jih pripravljaj za življenje in delo v Srbiji. Sin Dimitrij je bil oficir v srb-

ski vojski, pa jo je moral zaradi hudega pijančevanja zapustiti. Vuk in žena sta bila zelo nežna roditelja, ta nežnost

je pa zaradi neprestanih bolezní in toškega umiranja pri deci prešla v slabost in je bila deca zelo razvajena.

V U K O V O D E L O

Z B I R A N J E NARODNEGA BLAGA

Kopitar je Vuka, ko je prišel na Dunaj, prav kmalu pridobil za svoje ideje, ki mu pa v začetku seve še niso bile popolnoma jasne. Pred vsem ga je navdušil za to, da bi izdal srbske narodne pesmi.

Vuk ni mogel takoj doumeti, da bi imele »slepačke« pesmi sploh kako vrednost, ker je doma niso imele. Misli je, da bodo pravi pesniki naredili iz njih umetne pesmi. Na Kopitarjevo pobudo se je takoj lotil zbiranja pesmi s tem večjo ljubeznijo, ker je videl, da bodo ponesele slavo njegovega rodu po vsej Evropi; saj je bil iskren nacionalist. Ni še minulo leto, odkar je bil na Dunaju, in že je izdal prvo svojo knjigo »Mala prstonarodna slaveno-serbska pesnarica«; vsebuje 100 lirskih nar. pesmi, ki jih imenuje »ženske« (ker jih pojejo večinoma ženske) in 6 epskih »moških« (ker jih pojejo moški ob spremljevanju gusel). Toda jezik v teh pesmih ni čisto naroden, marsikaj je Vuk po svojem okusu popravil.

Ze l. 1815. je izdal drugo zbirko »Narodno srbsko pesnarico« s 101 »žensko« pesmijo in 17 »moškimi«; nabral jih je v Sremu, kjer je potoval. Jezik je v tej zbirki že mnogo čistejši. Kopitar in Vuk sta jo smatrala za prvo srbsko knjigo.

Na podlagi teh zbirk je začel Kopitar v raznih nemških časopisih opozarjati Nemce na originalno in krepko srbsko narodno pesništvo. Za Goetheja je celo prevedel prvo Vukovo »Pesnarico«. Mnogo njegovih prevodov je izšlo po dunajskih časopisih. Jakob Grimm, znani nemški poznavatelj narodnega pesništva, je ves navdušen pisal o »prekrasni poeziji« in je dal Vuku navodila za zbiranje narodnega blaga. Delal je v Nemčiji navdušeno propagando za srbsko narodno pesništvo, tako da ga je srbski pesnik Mušički imenoval »čestitega, hrabrega odličnega srbofila«. In

tako je zanimanje za to pesništvo rastlo od dne do dne. Ta nepričakovan uspeh je Vuka tako ohrabil, da z začetim delom ni nehal vse do konca svojega življenja. Seveda ga je tudi Kopitar neprestano vzpodbujal, češ »da takšnih pesmi nima noben narod, niti jih ni imel«. V letih 1823., 1824. in 1833. je izšla nova izdaja v treh knjigah; od l. 1841. do 1866. zopet nova v šestih knjigah. Vuk je šel v zbiranju celo tako daleč, da je beležil tudi ruske, bolgarske in romunske narodne pesmi. Celotna, državna izdaja njegovih zbirk srbskih narodnih pesmi je izšla od l. 1891. do 1902. v devetih knjigah.

Vuk ima kot zbiratelj nar. pesmi velike zasluge. Živel je v času, ko je nar. poezija bila v polnem cvetu, in je osebno poznal narodne guslarje-pesnike, kakor n. pr. slepega Filipa Višnjica, ki je ovekovečil prvo srbsko vstajo. Kljub temu, da je Vuk 50 let prebival v tujini in je imel Nemko za ženo, je ohranil čisto svojo nacionalno dušo. Imel je mnogo smisla in občutka za narodno pesem in toliko okusa, da je v velikem številu tega blaga izbiral najboljše. Dognano pa je tudi, da je pesmi kolikor toliko popravljaj, da je dosegel nekak red in enotnost. Sicer so pa narodno blago popravljali in urejali tudi nemški romantiki. Tako je Vuk do danes ostal najboljši zbiralec narodnega pesništva ne le med Srbi, ampak tudi med vsemi Slovani.

Vuk je pa pod Kopitarjevim vplivom neprestano širil krog svojega delovanja. Začel je zbirati tudi narodne pripovedke, »preden jih prosvetljenost in nove mode udušilo in izkoreninijo«. Tudi te in narodne pregovore je izdal večkrat. Zanimivo je, da je tudi pripovedke razdelil, kakor narodne pesmi, na dva dela, v ženske in moške. Ženske, pravi, so tiste, v katerih se pripovedujejo razne čudovite reči, ki se ne morejo zgoditi, a moške one, ki ne vsebujejo nič čudežnega, ampak pripovedujejo le to, kar bi se zares moglo zgoditi.

V nasprotju z racionalisti, ki so obsojali narodne običaje in tradicije kot ostanke barbarstva in so videli v njih predsodke, zablode in praznoverja (Matija Rajković, Dositej Obradović in dr.), gleda Vuk na narodne običaje čisto drugače. Običaji narod naravnost odlikujejo, tvorijo njegovo originalnost. Pri vsakem narodu so najsvetejše tri stvari: vera, jezik in običaji; »tim se narodi jedan s drugim rođakaju (smatrajo sorodne) i jedan od drugog razlikuju.«

Vuk je zelo zgodaj začel zbirati narodne običaje, zopet pod vplivom Kopitarjevih. Mnogo jih je opisal v svojem »Srpskem Riječniku« (1818), več v »Kovčeviću za istoriju, jezik i običaje Srba sva tri zakona (vere)«. Vuk je hotel opisati celokupno življenje naroda v vseh njegovih pojavih. V njegovi zapuščini je ostal rokopis »Život i običaji naroda srpskog«, ki je sicer nedovršen, pa je vendar dragocen prispevek k proučevanju narodovega življenja; opisuje običaje, tradicije, verovanja, način življenja v hiši, na vasi, v občini. Začeto delo so njegovi učenci uspešno nadaljevali.

USTVARJANJE KNJIŽEVNEGA JEZIKA IN PRAVOPISA

Vuk je že v zgodnji mladosti zelo dobro obvladal čist narodni jezik, saj je bil doma v kraju, kjer se je govoril lep jezik. Poleg tega ni hodil v višje šole, kjer so poučevali takrat v »slaveno-serbskem« jeziku. Tako mu šole čuta za narodni jezik niso mogle pokvariti.

V Kopitarjevih časih so se učenjaki z vso vnetostjo na primerjalno proučevanje indoevropskih jezikov. Takrat si slovanski učenjaki še niso bili na jasnem, ali je srbski jezik narečje ruskega ali pa poseben slovanski jezik. Zato si je Kopitar tako želel »novosrbske« slovnice in je ogorčen zavračal umetni slavenosrbski jezik izobraženih Srbov. Dolgo je iskal Herkula, ki bi očistil ta Avgijejev hlev, dokler ni dobil v roke Vukov članek, napisan za »Novine Serbske«. Hitro je poiskal Vuka in je takoj videl, da je našel pravega človeka, »najboljšo glavo med vsemi Srbi«.

Kopitar je silno vplival na Vuka, Vuk pa je bil testo, ki se je dalo iz njega nekaj narediti, saj je bil izredno bister, a

šole mu niso ustvarile predsodkov; tako mu je ostal naravni dar nepokvarjen. Zato je učeni Kopitar tudi tako lahko vplival na delavoljnega in po znanju

ПИСМЕНИЦА СЕРБСКОГА ЈЕЗИКА

80

ГОВОРУ ПРОСТОГА НАРОДА

НАПИСАНА

ВУКОМ СТЕФАНОВИЋЕМ

У ВЈЕННИ, 1814.

У печатњи Г. Јоаниа Шнирера.

PRVA SLOVNICA SRBSKEGA
NARODNEGA JEZIKA

hrepenečega Vuka. Tako je on postal apostol Kopitarjevih idej pri Srbih, ki pa so, kakor že rečeno, v njem v začetku le polagoma dozorevale. Čeprav je takoj v začetku svojega dela zahteval v književnem jeziku in črkopisu red in enotnost, slovnico in slovar, ki bi se jih vsi morali držati, se vendar ni mogel takoj otresti vpliva prejšnjih in sodobnih pisateljev. V svoji prvi knjigi se je še posluževal starega črkopisa in je rabil še starinske in tuje besede; prav tako tudi v zasebnih pismih v l. 1814., dokler ga ni Kopitar tega odvadil.

Kopitar je Vuka takoj prepričal, da brez slovnice narodni jezik ne more postati književni jezik. In že l. 1814. je izšla na Dunaju Vukova »Pismenica serbskoga jezika, po govoru prostoga naroda napisana«; to je bila prva slovnica narodnega jezika. »Pismenica« ima sicer še mnogo napak, posebno zaradi te-

ga, ker je živ narodni jezik prisiljen v neprimerno obliko starih slavenosrbskih in ruskih slovníc. Vendar je pomenila velik napredek, prvič je postavila načelo fonetičnega pravopisa: piši, kakor govoriš, čitaj, kakor je napisano.

Črkopis so urejevali in poenostavljali pred Vukom že drugi Srbi in pometali iz njega že nešteto nepotrebnih črk, grških in staroslovenskih, saj je bilo vseh skoro pol stotine. Vuk je šel še dalje in je omejil abecedo na 29 črk. Prejšnji črki za lj in nj, ki sta bili sestavljeni $\text{л} \text{л} + \text{л} + \text{л}$ $\text{н} \text{н} + \text{н}$ je sčasoma stopil v eno črko in začel pisati л in н . Črko л je pisal z drugimi vred najprej tudi г , б , в je pisal м , pa se je kmalu odločil za б in в . Za lat. j. je pisal izpočetka і , potem pa se je odločil za latinski j; črke h (x) dolgo sploh ni pisal, ker je mislil, da je narod sploh ne izgovarja (pisal je torej gra, graa mesto grah, graha). Šele od l. 1836. jo je začel pisati, ko se je na potovanju po Dalmaciji in Črni gori prepričal, da jo narod vendarle izgovarja. Končno je dodal še trideseto črko ѣ (dž) in je tako ustvaril abecedo, ki je za njo s ponosom lahko trdil, da v njej ni nobene črke preveč, nobene premalo, da ni nobena spremenljiva in da je njegov črkopis »pravilnejši in pametnejši od črkopisov vseh narodov in jezikov evropskih«.

Vuk se je kmalu prepričal, da ima njegova slovnica mnogo napak; zato je l. 1818. hkrati s »Srpskim Rječnikom« izdal novo, izpopolnjeno in popravljeno slovnico, ki jo je Nemeč Grimm prevedel na nemški jezik.

Kopitar je začel Vuka tudi takoj nagovarjati, da sestavi srbski slovar. Prinesel mu je nekega dne kratkomalo papir, ga razrezal na koščke in mu rekel, naj na posamezne listke napiše posamezne besede, ki za njih ve, da se med narodom govore. Ko je to delo dovršil, je začel Kopitar s svojim delom: prevajal je srbske besede na nemški in latinski jezik. Ko je bil slovar gotov, je imel Vuk velike težave s tiskom, ker ni imel sredstev, naročnikov se je pa zaradi nezumevanja oglasilo prav malo. Končno je le izšel na Dunaju l. 1818. »Srpski Rječnik, istolkovan (raztolmačen) njemačkim i latinskim riječima«. Vsebuje nad 26.000 naglašanih besed, ki so jim često dodani narodopisni, zgodovinski in zemljepisni podatki. Besede so le

iz onih srbskih krajev, ki jih je Vuk poznal, iz Srbije, Srema in južne Ogrske. Vuk si je bil v svesti, da ta slovar ni popoln, zato je marljivo nadaljeval z zbiranjem besed, dobival je pa tudi iz raznih srbskih in hrvatskih krajev cele zbirke besed. In tako je izšla l. 1852. na Dunaju druga izdaja, ki vsebuje že 47.000 besed, zbranih tudi po Črni gori, Dalmaciji, Hrvaški in Stari Srbiji. Z zbiranjem pa Vuk tudi sedaj ni prenehal, tako da so po smrti našli še mnogo gradiva in ga združili l. 1898. s tretjo izdajo.

BORBA ZA KNJIŽEVNI JEZIK IN ČRKOPIS

Vuk ni bil niti po svoji naravi niti po izobrazbi človek, ki bi se zadovoljil s tem, da bi razvijal svoje teorije in bi prepustil času, da teorije zmagojo ali pa tudi ne. Že od l. 1815. dalje se je vrgel v velike in strastne borbe, ki jih je vodil skoro 40 let energično in brezobzirno, da pribori zmago svojim idejam. Napadel je odločno sodobne srbske pisatelje in njihov slab književni jezik ter se zavzel za narodnega. Grajal je anarhijo, ki je vladala v srbskem književnem jeziku, češ da nekateri pisatelji pišejo »ruskoslovenski«, pa so nedosledni, ne poznajo ruskoslovenske slovnice in dodajajo več ali manj srbskega jezika. Nekateri zopet hočejo pisati v narodnem jeziku, pa ga ne poznajo, ker niso iz krajev, kjer govore čisti jezik, pa tudi nimajo srbske slovnice. Še najslabši so oni, in teh je največ, ki ne pišejo niti ruskoslovenski niti srbski, ampak hodi-jo srednjo pot, mešajo besede, mešajo slovnico, vsak po svojem okusu. »Što ne znaš srpski, metni slovenski; što ne znaš slovenski, metni srpski; a što ne znaš ni slovenski ni srpski, metni kako ti drago, što ti na um padne.«

Vuk je dokazoval, da je staroslovenski jezik le jezik cerkve in ga je treba pustiti cerkvi, kakor je latinski jezik, ki je bil svojčas v Evropi jezik izobražencev, danes omejen samo na cerkev. Kakor že vsi prosvetljeni narodi, morajo tudi Srbi sprejeti svoj čisti in nepokvarjeni jezik kot književni jezik, in sicer narečje, ki se govori v zapadni Srbiji, Bosni in Hercegovini. V začetku svoje borbe gre do skrajnih mej, ko trdi: »Što god u jeziku našem nije narodno, ono nije ni srpsko. Zato priporoča vsem pi-

¹ л je staroslovenski jerek.

sateljem svojo slovnico, svoj slovar in svoje zbirke narodnih pesmi.

Toda te Vukove ideje so naletele pri Srbih na ogromen odpor; nastal je vihar, kakor ga Vuk ni pričakoval. Pred vsem si je nakopal najhujše sovražnike v cerkvenih krogih, pri onih, ki so jih Vukovi prijatelji imenovali »erkvare, crkvenjake in obskurante«. Ti so smatrali cerkveno slovenščino za svet jezik, za »kotvo (sidro) Pravoslavija«. Opustiti ta jezik in nekatere za cirilico tako značilne cerkvenoslovenske črke jim je pomenilo toliko kot izneveriti se pravoslavju ter se potujčiti. Višek tega izdajalskega dela so pa videli v uvajanju črk iz latinice, kakor je »j«, ta jota nesrečnega imena, ki ga je metropolit Stratimirović l. 1831. proglasil za »srp Nečastivoza« (hudiča). Srbska duhovščina je bila proti Vuku skrajno nezaupljiva zaradi njegovih zvez s Kopitarjem, »slovanskim Mefistofelom«, ki so ga v Pragi imenovali »Hofslavista«, ki so ga smatrali za velikega avstrijanta in zaverovanega katolika, ki je želel, da vsi Slovani sprejmejo latinsko abecedo, ki je vedno delal na to, da nasproti pravoslavnemu ruskemu Slovanstvu treba postaviti katoliško, avstrijsko Slovanstvo. Zaradi tega so Vuka takoj v začetku njegovega delovanja osumnčili, da je v zvezi s Kopitarjem v službi katoliške propagande, in so ga proglasili za antikrista in agenta kneza Metternicha. S takimi in podobnimi obtožbami so ga neprestano blatili, on pa se je z ogorčenjem branil.

Nič manjših protivnikov ni imel Vuk v književnih krogih, v tako zvani »blagoobrazenoj publici«. Pisatelje s šolsko izobrazbo je v dno duše žalilo, da jim deli glede jezika lekcije nešolan mož. Rogali so se in napadali njegovo slovnico, njegov »neslano-masni-arnaut-tursko-hero-hijački-Cir-Dilber-Đidi čauša Rječnik« in njegov »slaveno-serbonemečko-mađaro-tursko-ciganski« jezik.

Glup Serbijin budi, govedarski govori, onda si ti Vukov Serbijin.
Ako li lepše što perom napisa neg' što je baka izrekla krezuba
(brezzoba)

Srbski to nije,

ali

Slepačke gusle Orfeju zar lira da budu?

Tako so govorili pesniki. In ni čudno, saj je stari jezik vladal v cerkvi in šoli že kakih 80 let, izobraženci so ga ne le pisali, ampak so ga precej tudi govo-

riili. Niso mogli razumeti, kako bi ga izobražen Srb mogel zamenjati s prostaškim, govedarskim narodnim jezikom. Srbi iz Ogrske pa so prehajali tudi v

У ВЕНИ. 1814.

У печатњи Г. Јована Штирера

Naslovni list »MALE PROSTONARODNE SLAVENO-SERBSKE PESNARICE«

Srbijo in tam zavzemali visoka mesta v upravi ter bili tudi tam neizprosní Vukovi nasprotniki. Ogromen je bil torej tabor nasprotnikov, majhen njegovih privržencev. Marsikdo bi bil v tem položaju obupal in vrgel puško v koruzo. Vuk pa se je tem srditeje boril, čim več je bilo nasprotnikov in je odbijal vsak kompromis, tudi tedaj, ko je l. 1826. poskusil Šafařík oba tabora spraviti.

Najhuje so besnele borbe med leti 1815. in 1821. in pa okoli leta 1840., ko se je bila odločilna bitka. To zadnjo borbo je začel Jovan Hadžić, ko je izdal l. 1837. Ситнице Езикословне (Sitnice Jezikoslovne), kjer je obsojal prehitro in nepremišljeno reformo jezika in črkopisa in je zahteval, da v tako važnih stvareh ne odloča en sam človek, ampak množica izobraženih, učenih ljudi po dolgotrajnih razpravah in posvetova-

njih. To delo je izzvalo oster Vukov odgovor in vrsto borbenih spisov, treh Hadžičevih »Utukov« in Vukovih odgovorov. Srdita borba ni ostala na znanstvenem polju, ampak sta se oba protivnika poskušala drug drugega pobiti tudi z osebnimi napadi in žalitvami. Borba se je končala šele l. 1845. v glavnem z Vukovo zmago.

Toda sedaj Vuk ni bil več tako odločen protivnik besed cerkvenoslovenskega izvora. Dopusča jih, če primanjkuje potrebnih izrazov v narodnem jeziku, toda v zelo omejenem obsegu. Sedaj se je izrekel tudi za enotno književno narečje, medtem ko je prej dovoljeval, da sme vsakdo pisati v svojem narečju. Odločil se je za južno (ijekavsko) narečje, češ da govori to narečje velik del srbskega naroda, da se pojejo skoro vse narodne pesmi v tem narečju, da so dubrovniški pesniki tako pisali, da je najbližje cerkvenoslovenskemu jeziku in da se samo »črez njega možemo ujediniti s našom bračom rimskog zakona«.

P R E V O D NOVEGA ZAKONA

Vuk pa je hotel tudi praktično pokazati, kako naj se piše v narodnem jeziku. Zato se je kaj kmalu vrgel na prevod Svetega pisma novega zakona. Pa kakor drugod, je imel tudi tu težave. Leta 1819. je sklenil v Petrogradu z Ruskim biblijskim društvom pogodbo, da bo prevedel Novi zakon na srbski jezik. Že l. 1820. je bil gotov in ga je poslal v Petrograd, da ga pregleda prof. Stojković, rojen Srb. Stojković je bil pristaš starega jezika, zato je ta prevod odklonil. Porabil pa ga je za svoj prevod na stari jezik in ga je dal v tisk. Ko so odločujoči v Petrogradu izvedeli, da je jezik v tem prevodu rusko-srbsko-cerkvenoslovenska mešanica, so prepovedali razširjenje te knjige. Angleško Biblijsko društvo pa je ta prevod leta 1834. natisnilo v Lipskem. Vuk je natisnil v Lipskem l. 1824. le odlomke iz svojega Novega zakona, in šele l. 1847. je izšel na Dunaju ves »Novi Zavjet gospoda našega Isusa Krista«, toda brez dovoljenja cerkvenih oblasti. S tem je izzval pri njih ogorčene proteste, kako se je drznil v svojem jeziku in v svojem črkopisu tiskati celo Sv. pismo. Smatrali so to za krivoverstvo in sinod srpskopравoslavne cerkve je na Dunaju

protestiral in zahteval, naj se prepove razširjanje krivoverske knjige.

Vuku sta pomagala pri prevodu Kopitar in Miklošić; Vuk je namreč pre-

Naslovni list »Narodne srpske pjesmarice«, ki sta jo smatrala Vuk in Kopitar kot prvo delo, napisano v čistem srbskem jeziku

vajal iz starih cerkvenoslovenskih prevodov, ker latinski in grški ni znal. Prevod res ni v vsem veren, pač pa je v jezikovnem pogledu mojstrsko delo. Pri prevajanju se je Vuk prepričal, da mu je besedni zaklad narodnega jezika zadostoval, dokler je zbiral narodno blago, čim se je pa lotil višjih poslov, je pa naletel na njegove pomanjkljivosti. Zato si je pri tem prevodu izposodil precej besed iz cerkvenoslovenskega in ruskega jezika ali jih posrbil, mnogo jih je pa sam skoval. Moral je torej spremeniti svojo prejšnjo trditev in priznati, da je čist narodni jezik nepopoln.

Novi zakon je bila poslednja beseda v borbi med »jotoviči« (j) in »jeroviči« (ѣ), zmaga je bila izvojevana. Vuk je vedel, da starih zakrknjenih »jerovičev« ne bo nikoli izpreobrnil, zato je

iskal opore v mladini in jo tudi našel. Proti koncu štiridesetih let sta začela izvajati Vukove ideje dva mlada »Vukovca«: Teoretično slovnicač Đuro Daničić, ki je s svojim delom »Rat za srpski jezik i pravopis« formelno končal jezikovnočrkarsko pravdo in dal Vukovim idejam znanstveno podlago, praktično pa Branko Radičević, ki je pokazal, kako krasne pesmi se dajo napisati v čistem narodnem »govedarskem« jeziku.

★

Leta 1850. so se sestali na Dunaju Vuk, Fran Miklošić, Đuro Daničić, Ivan Kukuljević Sakcinski, Dimitrija Demeter in še drugi ter so se zedinili na književni dogovor. Prepričani, da mora en narod imeti eno književnost, so proglasili, da naj postane juž-

С Р П С К И Р Ј Е Ч Н И К.

*****

СЕРБИЧКО И ЛАТИНСКИ РЈЕЧНИК

ИЗДАНО ПО УКАЗУ ЦАРИЦЕ

ВУК СТЕФАНОВИЧ.

Wolf Stephanovich's

Serbisch - Deutsch - Lateinisches Wörterbuch.

Lupl Stephan F.

Lexicon Serbico-Germanico-Latinum.

у Готы Wien. Viennele.

• • • • •

• • • • •

Naslovna stran »Srpskega Rječnika«, tiskan na Dunaju l. 1818. Ta besednjak je vseboval 26.000 narodnih besed ter je bil začetek razvoja srbskega književnega jezika in pravopisa. Besednjak je doživel do sedaj tri izdaje: Dunaj 1818, Dunaj 1852 in Beograd 1898. Druga izdaja je vsebovala 47.000 besed.

nohercegovsko narečje (ijekavsko), pisano fonetično, književni jezik Srbov in Hrvatov; Vuku so prepustili, da napiše pravila tega jezika.

★

Vuk je našel poleg vsega tudi še časa za bolgarski jezik, ki je bil do takrat v učenih krogih še popolnoma neznan. L. 1822. je izdal »Dodatak k sankt-peterburgskim sravniteljnim (primerjalnim) rječnicima sviju jezika i narječja s osobitim ogledima bugarskoga jezika«. V Petrogradu so namreč l. 1787. in 1789. izšli s pomočjo carice Katarine primerjalni slovarji, kjer so bile 273 ruske besede in 12 imen števnikov prevedenih na 273 razne jezike in narečja. Vuk je prvi opazil, da to, kar je v tem slovarju pod rubrikama jezik »ilirjski« in »srpski«, nista dva jezika, ampak le eden in da je bolgarski jezik popolnoma izpuščen. Ti dve napaki je Vuk popravil v Dodatku, ki je hvalevreden in znamenit prispevek k znanstvenemu proučevanju slovanskih jezikov.

VUK ZGODOVINAR

Vuk pa se ni udeleževal le na slovniškem in literarnem polju, bil je tudi zgodovinar. Pisal je deloma sam, deloma je dal izčrpne podatke znamenitemu nemškemu zgodovinarju Leopoldu Rankeju, ki je Vuka sam poiskal na Dunaju in je napisal zgodovino prvega srbskega upora in srbskoturških odnosov v XIX. stoletju. Vuk je hotel sam obdelati srbsko zgodovino od l. 1791.—1814. Od priprav k temu delu je ostalo nekaj lepih življenjepiscv znamenitih osebnosti iz te dobe. Izdal je nadalje življenjepis kneza Miloša.

Pisal je tudi v nemškem jeziku. Leta 1837. je izšlo njegovo zemljepisno-narodopisno delo »Montenegro und die Montenegriner«, l. 1853. »Die Christen in Bosnien«.

V letih 1826.—1829. in 1834. je izdal in večinoma tudi sam pisal almanah »Danico«; vsebina mu je večinoma znanstvena.

Po Vuku je ostala ogromna in važna korespondenca z najvažnejšimi srbskimi osebnostmi in z mnogimi drugimi znamenitimi ljudmi i Slovani i tujci. Ta korespondenca je prešla v državno last in je izšlo do sedaj pod uredništvom znanega Vukoslovca Ljubomira Stojana.

noviča 7 knjig. Med drugimi so tu zastopani Kopitar, Jakob Grimm, Goethe, Hanka, Safarik, Siškov, Mušicki, Sava Tekelija, Jovan St. Popović, Petar P. Njegoš, Miloš Obrenović itd. Ta obširna intimna korespondenca nam nudi najnazornejšo sliko Vukovega življenja in udejstvovanja ter kulturnega in političnega življenja srbskega naroda.

SPLOŠNI POGLED NA VUKOVO DELOVANJE

Vuk je prav gotovo najoriginalnejša in najkrepkejša osebnost v srbski književnosti. Njegov veliki kritični, po napredku hrepeneči duh je spoznal deloma sam, da razmere doma niso v redu, deloma se je dal poučiti po Kopitarju, ker je bil v nasprotstvu z vsemi svojimi rojaki dovteten za moderno pojmovanje o narodu. Ogromno je bilo delo, ki si ga je bil naložil, ogromno je bilo treba energije, da ga je izvršil, energije, ki bi je zmanjkalo tudi telesno krepkejšemu, a on je bil šibkega zdravja. Marsikdo bi bil v njegovem 30 let naravnost obupnem gmotnem položaju — obupal ter se s takimi duševnimi sposobnostmi rajši vrgel na koristnejše udejstvovanje. Toda Vuku so dale vse neprilike, vsa strastna borba na nož, le še več volje, več energije, da izvojuje eden proti legiji nasprotnikov tem sijajnejšo zmago. Vse mu je nasprotovalo, i književna tradicija i cerkvena, skoro celokupno srbsko izobraženstvo, ki ga je brezobzirno preganjalo in mu očitalo najhujši greh, izdajalstvo. Toda Vuk svojim nasprotnikom ni ostal nič dolžan. Na brezobzirne napade je odgovarjal tudi on brezobzirno, da, surovo, samo da je nasprotnika zadel na občutljivem mestu.

Takšnega bojovníka je torej dobil Kopitar, ga imenoval takoj najboljšo glavo, kar jih je med Srbi spoznal, in »slovniški ženi«, čeprav ni bil niti šolan.

Tak človek je bil sposoben, da je izvršil vrsto del, ki bi sicer že vsako za sebe zahtevalo člelega človeka. Najobsežnejše svoje delo, zbiranje narodnega blaga, je izvršil tako dovršeno, da je edinstveno ne le pri Srbi, ampak tudi pri Slovanih sploh. Dr. M. Murko pravi: »Vsem drugim zbiralcem narodnega blaga na severu in jugu je bil Vuk prvi in klasični vzor. Stanko Vraz mu je l. 1839. posvetil svojo prvo zbirko slovenskih narodnih pesmi. Bolgarski pisatelj Šiš-

manov ga je imenoval »jugoslovenskega Grimma«.

Velik je književni pomen Vukovih zbirk narodnih pesmi, ali nič manjši ni nacionalni pomen. Te pesmi so postale

ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВНУТРЕНЯ

В і е н а.

У НЕДЕЛЮ, СЕНТ. 28., ПОСЛЕ ПОДНЕ ВРАТИСЕ Г. ВУКЪ СТЕФАНОВИЪ ИЗЪ РУСИЕ, КУДЪ Е ЛАНЕ МЪСЕЦА ДЕКЕМВРА ОТИШАО. БИО Е У ПЕТЕРБУРГУ, У МОСКВИ, И КИЕВУ. КОЕ ТАМО ПЛУДИ, КОЕ АМО ВРАТИЛИСЕ, ПРИШЛО Е ПОДОДНУ СЛАВЕНСКОГЪ НАШЕГЪ СВЪТЪ.

Dnevna vest v »Novinah Serbskih« iz l. 1819., ki so izhajale na Dunaju pod uredništvom Dimitrija Davidovića. Vest poroča o povratku Vuka Stefanovića Karadžića iz Rusije

kmalu svojina celokupnega Srbstva, i tam, kjer je nacionalni čut začel že bledeti, i tam, kjer narodna pesem ni več živela, dvignile so narodno zavest, občutek skupne pripadnosti kljub politični in tudi verski razcepljenosti, dvignile narodni ponos, saj je narod videl, koliko občudovanja so vzbudile v kulturni Evropi. In to občudovanje je pri ustvarjanju nove srbske države bilo velikega pomena.

Drugo njegovo veliko delo je odločilna zmaga v borbi za narodni jezik v književnosti, zmaga, ki nikjer drugod ni zvezana tako tesno z eno osebnostjo. Ni sicer uspel v želji, da naj blagoglasno hercegovo narečje zavladava v knjigi, kjerkoli prebivajo Srbi in Hrvati, ker je v vzhodnih krajih zmagalo vzhodno ali ekavsko narečje, vendar je tudi ta uspeh ogromen, če pomislimo, koliko raznih narečij se je takrat šopirilo v knjigi po krajih izven Srbije in južne Ogrske.

Tema dvema zaslugama se je pridružila še tretja, zmaga njegovega črkopiisa, ki popolnoma odgovarja fonetičnim zakonom srbskohrvatskega jezika, tako da nima danes noben jezik na svetu tako enostaven in popolnega.

Na književnem polju samem se Vuk ni znatno udeleževal, vendar je s svojim prevodom Novega zakona dal krasen primer, kako se da v narodnem jeziku pisati jasno, jedrnatno in živo.

Ni čudno, da ga je mladina v sredini prejšnjega stoletja naravnost oboževala. Sai je sam znameniti slovničar Đuro Daničić pisal: »Da nije Vuk na svijet

došao, mogli bismo svašta misliti, ali kad on dođe, to nam je najveći jemac (porok) da nečemo propasti.« Branko Radičević je pel:

Noć nam dođe sa Vuka jednoga,
danak beli, braćo, sa drugoga.

Kako važna in splošno priznana osebnost je bil Vuk, se vidi tudi iz tega, da mu je Kopitar po odstopu kneza Miloša neprestano govoril, da bi on moral po-

stati knez. »Miloš, ali kdorkoli drugi,« je pisal Vuku l. 1843., »mogel bi in moral bi sedaj izvesti načrte Štefana Dušana... Vi bi morali biti najmanj njegov veliki vezir, če sami nočete biti Štefan.« Kopitar je pisal tudi nemškemu zgodovinarju Rankeju, naj Vuka v drugi izdaji svoje Srbske revolucije predloži za kneza, česar pa Ranke po Vukovi intervenciji ni storil.

V U K I N K O P I T A R

Ko je Kopitar prišel na Dunaj (l. 1808.), se je začel zelo zanimati za Srbe; takoj je iskal in našel na Dunaju stike s Srbi, ki so tam študirali. Silno mu je ugaljal Dositej Obradović, ker je prvi opustil mrtvi cerkvenoslovenski jezik ter začel pisati v narodnem jeziku. Kopitar je z veliko vnemo iskal podatke o njegovem življenju in delu ter jih objavljaj. Dositej Obradović mu je bil glavni vir, ki se je iz njega učil spoznavati srbski jezik in srbski narod.

Kopitar se je na vso moč trudil, da bi ovrgele napačno pojmovanje, ki so ga imeli Nemci o južnih Slovanih, tudi o Srbih. Pesnik Mušicki se mu je v pismu toplo zahvalil, da se je pred svetom pokazal takega prijatelja Srbov, in mu zatrjeval, da ga oni zato ljubijo in visoko cenijo. Hotel je od Mušickega dobiti kratek a popoln pregled dotedanje srbske literature, pa Mušicki mu ga ni poslal, pač pa je dobival nove srbske knjige in pisal recenzije o njih. Z veliko vnemo je Kopitar deloval tudi na to, da bi avstrijski Srbi dobili čim več šol, ne le osnovnih, tudi gimnazij, akademij; tudi visoko šolo, je zatrjeval, zaslužijo ti milijoni pravoslavnih prebivalcev.

Končno je Kopitarju uspelo še to, da se je ustanovila na Dunaju nova tiskarna, s čisto novimi cirilskimi črkami, kjer bi se tiskale srbske knjige. Stojanović sicer trdi, čeprav nima neposrednih dokazov za to, da je Kopitar pri ustanavljanju te tiskarne mislil pred vsem na ustanovitev časopisa »Serbske Novine«, ker se je od vsega začetka toliko bragal zanj. Cirilska tiskarna pri univerzi v Pešti je sicer z vso silo protestirala proti Kopitarjevi nakan, ker je prav do ta-

krat imela izključni privilegij tiskanja s cirilskimi črkami. Hotela je doseči nadaljšanje privilegija, pa je to Kopitar preprečil.

Vuk je moral napraviti na Kopitarja takoj pri prvem sestanku izreden vtis. Med njima se je takoj razvilo intimno prijateljstvo, ki se vseh 30 let njunega skupnega delovanja (do Kopitarjeve smrti) ni nikoli skalilo.

Vuk je stanoval na Dunaju pri nekem Živkoviću, pa je tudi Kopitar kmalu sklenil prijateljstvo z njim in njegovo ženo. To prijateljstvo je bilo tako iskreno, da so Kopitarja v šali ženili s sestro Živkovićeve žene in ga je žena imenovala »zeta«, on pa njo »lepo svakinjo«.¹

Kopitar in Vuk sta se neprestano sestajala, kadar pa nista bila skupaj, pa pričajo njuna pisma, kako silno sta kot sorodni duši navezana drug na drugega. Gotovo je to prijateljstvo Vuka privezalo na Dunaj, da ga ni mogel popolnoma zapustiti. Kopitar in Vuk, oba sta bila borbeni naravi, oba vztrajna v svojem delu in v borbi za svoja načela. Razen tega je bil Vuk v splošnem tako prikupen, da ga je vsakdo vzljubil; znal je osvajati in s tem tudi zmagovati.

Čim je Kopitar Vuka spoznal, je videl, da je našel v njem moža z velikim naravnim zdravim razumom, ki ga bo mogel vzgojiti v apostola njegovih idej

¹ Zanimivo je v tem odnosu pismo, ki ga je Živković pisal Kopitarju 18. okt. 1818 iz Bukarešte: »Lepa svast ne odupire se dati obečanu sestru. Ali je ona u Srbiji u šapcu, udaljena odavde od prilike 160 sati. Ona je već velika — ima joj 15 godina. Ali kako mi iz tih krajeva ima već godina dana, nikakvih vesti nemamo, to se ona do sad može biti uda'a. S'bi beru nežne nerazvijene ruže, još u pupoljku.«

pri Srbih. In res je Kopitar Vuka popolnoma osvojil. Naravnost iznenaditi nas mora, da je mogel že po dobrih 3 mese-

slovnico, ko da je bil književni delavec, ki je po dolgih letih dela prišel na Dunaj, da izda tam svoje spise. Zares, i

Vuk 17. avg. 1846

Imate li kakav prijateljstvo, i
prijetelj!

Imate li prijatelja vaše oči, i
i rez. se otpraviti. Bilo Gleda-
ma se i kakav prijateljstvo, i
imajte li otpraviti prijatelja i koku.
prijatelja! i o njemu se i koku.
otpraviti prijatelja!

Imate li prijatelja vaše oči, i
i rez. se otpraviti. Bilo Gleda-
ma se i kakav prijateljstvo, i
imajte li otpraviti prijatelja i koku.
prijatelja! i o njemu se i koku.
otpraviti prijatelja!

Jedno pismo Vuka Karadžića Jerneju Kopitarju.

ZACETEK VUKOVEGA PISMA JERNEJU KOPITARJU

cih medsebojnega občevanja Vuka, človeka brez šolske izobrazbe, tako dobro seznaniti s svojimi filološkimi ideali, da jih je razumel in jih takoj začel praktično izvajati s tem, da je v času piclega pol leta že izdal Pesmarico in Srbsko

učenec i učitelj, oba sta bila nenavadna človeka. Ni pa Kopitar vplival na Vuka le v začetku njegovega delovanja, celotno njegovo ogromno delo je nerazdružljivo povezano z osebnostjo Kopitarjevo. Vuk je sam dejal: »Glavni uzrok, da

sam ja danas spisatelj, ostaće do vijeka Kopitar.«

Kopitar je l. 1810. postal cenzor slovanskega tiska na Dunaju in je iskal med Srbi moža, ki bi mu dal pravilne podatke o srbskem jeziku, ki je imel o njem zelo nejasne pojme; ni vedel, ali je to jezik, kakor so ga pisali slavensko-srbski pisatelji, ali je jezik, kakor ga je pisal Dositej Obradović, ali je bližji ruskemu jeziku ali jeziku dalmatinskih in slavonskih pisateljev. Zato je pogosto pozival Srbe, da naj vendar svoj jezik naredo pristopnega tujcem ter mu napišejo slovnico in slovar. Hotel je kot vnet romantik najti med Srbi nekoga, ki bi mu zbiral srbske narodne pesmi. Po dolgem času je našel Vuka. Kopitar je kot cenzor slovanskega tiska dobil na pregled Vukov članek o padu Srbije l. 1813., namenjen za »Serbske novine«. Videl je v Vukovem jeziku pravi srbski jezik, zaslutil dobrega poznavalca narodnega jezika, človeka iz naroda, ki ga knjige še niso pokvarile. Takoj ga je začel navajati, kako naj dela. Poučil ga je o pomenu narodnega jezika in narodnih umotvorov, dal mu je ne le prva navodila, ampak je nekatere stvari z njim skupaj pisal; neprestano se je trudil, da se je razvijal v narodnem pravcu. Kadar se ga je v težkih trenutkih loteval obup in dvom v zmago njegovih stremeljenj, ga je Kopitar vedno krepko podpiral.

Vuk bi ne bil mogel prodreti v evropsko javnost brez Kopitarja, ki je bil v prijateljskih odnosih z Goethejem, W. Humboldtom, F. A. Wolfom, J. Grimmom in F. Schleglom; on mu je pridobil zveze v Rusiji in mu pomagal najti tam priznanje in pomoč; on je Grimma in nemške pisatelje zainteresiral za srbsko narodno pesništvo; on je za Goetheja prevajal na nemščino narodne pesmi; on je bil tisti, ki je tudi neposredno srbski narodni poeziji ustvarjal evropski glas, ko je pisal za najrazličnejše dunajske časopise članke o srbskih zadevah, srbski književnosti in prevode narodnih pesmi.

Kopitar je bil oče glavnih idej Karadžičeve jezikovne in pravopisne reforme. Bil mu je vse življenje prijatelj, zaščitnik, svetovalec pa tudi sodelavec; Vukovega delovanja si ne moremo misliti brez Kopitarja. Brez njega bi Vuk najbrž sploh ne postal književnik, res pa je tudi, da je samo iz Vuka mogel narediti književnika takega slovesa Stojanović pravi: »Kopitar je i ranije kre-

sao i kresao, ali je svuda nalazio na krečnjak (apnenec), dok se nije nameurio na kremen, iz koga su sipale varnice (iskre); i što je više kresao, varnice su bile sve obilatije, dok se od njih nije stvorila velika vatra.«

Končne zmage svojih idealov v srbski književnosti Kopitar sicer ni doživel, pač pa je videl, da je delo v krepkih rokah in da je široko zasnovano.

Kot učitelj in sodelavec Vukov je Kopitar žrtvoval zelo mnogo časa. Njegovi sovrstniki niso mogli doumeti, kako more človek toliko delati za drugega brez kake višje ideje. Zato so se povzpeli do trditve, da hoče Srbe ocepiti od Rusov in jih pokatoličiti ali vsaj pounijati. Stvarnih dokazov za to seveda niso mogli navesti. Kopitar je pač smatral Vukovo delo kot del svojega dela.

Kopitar je bil iskren Slovan in je deloval z vso močjo, da bi se zaostali Slovani kulturno dvignili. Imel je pa svojo politično koncepcijo. Nihče seveda takrat ni mogel misliti, da bi Avstrija kdaj razpadla. Vse je pa pričakovalo razpad Turčije. V boju za njeno dediščino je bil Kopitar na strani Avstrije in je hotel, da se Avstrija polasti Moldavije, Vlaške, Bolgarske, Srbije in Bosne. Vendar Kopitarjev avstrijski patriotizem ni bil nemški, ker je bil prepričan, da se da storiti slovanska Avstrija, kjer bi se slovanski narodi kulturno in nacionalno hitro razvijali in bi oni postali predstavniki slovanske kulture, ne pa Rusi. Neprestano se je pri avstrijski vladi zavzemal za ustanovitev stolic slovanskih jezikov, da se dvigne kultura njenih narodov. Avstrija naj bi bila središče slovanske kulture in proučevanja slovanskih jezikov, ker sta na njenem teritoriju, v Panoniji, delovala slovanska blagovestnika Ciril in Metod in ker se govore v Avstriji vsi slovanski jeziki, razen lužiškega, v Rusiji pa le ruski in poljski. Po njegovem bi morala Avstrija ustreči vsem željam avstrijskih Srbov, jih kulturno dvigniti in jim vcepiti samozavest; tako bi jih ločila od Rusov. Toda Kopitar ni bil le politični nasprotnik Rusije, ampak tudi verski. Bil je vnet jozefinec, kot tak pa anti-klerikalec — pravi Stojanović. Vendar se iz vsega njegovega delovanja in korespondence nikakor ne da trditi, da bi bil hotel Srbe pokatoličiti ali vsaj pounijati. To je bila kleveta, ki so jo nasprotniki tudi Vuku vrgli v obraz.

S svojimi političnimi težnjami Kopitar ni mogel zmagati. Preoptimistično

je sodil Avstrijo, ki ni hotela izgubiti svojega nemškega značaja in se je vrгла na germanizacijo, da pomnoži nemške vrste. Bil je dovolj naiven, če je mislil, da mu avstrijska vlada kot Slovancu zaupa, bila je nasprotno zelo nezapljiva ter je plenila ali odpirala na pošti celo njegovo korespondenco. Poznal je pa tudi premalo srbsko dušo, če je

mislil, da bo s svojim delom mogel Srbe odcepiti od Rusov. Srbi pač niso mogli pričakovati osvobojenja od nemške in katoliške Avstrije, pač pa od istoverne in slovanske Rusije.

Politična koncepcija Kopitarjeva je torej doživela popolu poraz, njegovo kulturno delo pa je doživelo pred vsem v Vuku prekrasno zmago.

KAKO SO SRBI PISALI PRED VUKOM

Dezik stare srbske književnosti je bil srbskoslovenski, to je staroslovenščina s srbsko primesjo. Pod Turki pa je s propadanjem književnosti propadalo tudi znanje tega književnega jezika. Ščasoma so cerkvene knjige prinašali iz Rusije. Tako je postal cerkveni jezik ruskoslovenski, t. j. staroslovenski, kakor se je razvil pod vplivom ruskega jezika. Ta jezik je še danes cerkveni jezik srbskopравoslavne cerkve.

žavna oblast, ki je uvedla v šole v teh krajih narodni jezik in je cirilico zamenjala z latinico, ampak tudi večja kultura in že zelo razširjena katoliška narodna knjiga.

Temu poskusu se je odločno uprla srbska cerkvena oblast in vsa srbska javnost. Nekaj se jih je sicer izselilo v južno Rusijo, v tako zvano Novo Srbijo ali Slaveno-Srbijo, toda Avstrija je to zabranjevala. Tisti, ki so ostali, so se obrnili, čim je prenehal največji pritisk, na Rusijo, da jim pošlje učiteljev in knjig. Učitelji so

IZ STRATIMIROVIČEVEGA PISMA OBRADOVIČU*

... Не треба закле онымъ сѣдovati и разврацавати и губити языкъ свой, по онымъ горнымъ, кои и у беседе собой гудесе пречистъвати, украшавати, и разпространявати рѣчь свою. Онымъ путемъ и писались и пишу Талявцы, Немцы, Французи и сви народи кои у наукамъ и языку до совершенства достигли есу. Сви почти прости Немцы и Швабе говоре, иѣки же и говоре и читаю wir sind kwesen; i ge a, и прочая, а пишу wir sind gewesen, ich gehe auch. Талявцы у самоме Раму говоре paduli а сви пишу paludi, у Французовъ болшко предѣловъ, толшко различныхъ и гворовъ, и сви пишу ти еднako...

* V začetku pisma nagovarja Obradovića, naj svetuje Solariću v njegovem imenu (misli pa tudi samega Obradovića), da se, pišoč »prсто Serbski«, potruđi, da si pridobi svojstvo, čistost in jasnost »slavenoserbskago« sloga. Navaja, kako različno govore v posameznih pokrajinah. Slediti treba tistim, ki se najbolj približujejo »Slavenskomu istinomu svojstvu jezika«. Še drugače govori prsto srbski klasa svećenikov, oficirjev, učениh, trgovcev, rokodelcev in vseh s kultiviranimi ljudmi pomešanih Srbov, a drugače klasa prostih zemljedecev, kozarjev, slug, govodarjev, ovčarjev. »Koji niti reči imadu dosta niti ih pravo izgovaraju, no razvrščavaju, niti kadgod kniga čitaju.«

Ko so se Srbi proti koncu XVII. stoletja, boječ se zaradi ponesrečenih uporov turške osvete selili v južno Ogrsko, so bili v verskem oziru nekaj časa še na slabšem kakor prej pod Turki Avstrija je hotela na vsak način prekiniti krepke srbske vezi s pravoslavno Rusijo, ker je hotela, da privede vse svoje narode pod okrilje katoliške cerkve. Pravoslavna cerkev je morala dokaj časa (pod Marijo Terezijo) prenašati na brezbrižnejša preganjanja. Katoliške propagande ni pospeševala le dr-

prišli in so v svojih šolan poučevali s pomočjo svojih knjig v ruskoslovenskem jeziku, ki je bil takrat ruski književni jezik. Ta ruskoslovenski jezik, ki je že prej postal jezik cerkve, je izven cerkve dobil mnogo primesi narodnega jezika, ter so ga imenovali »slavjano-serbski« jezik. Ščasoma je postal jezik izobraženih Srbov, ki so bili ponosni na to, da so »slavjanstvovali«. To je bil književni jezik. Kljub temu se je našel tu in tam kak Srb, ki je vendar pisal v narodnem jeziku, pa je ostal neopažen.

KREPAO KOTAO

IZ VUKOVIH NARODNIH PRIPOVEDEK

Ko je nastopil nadarjeni racionalist Dositej Obradović, ki se je v svojih delih posluževal naravnega jezika in se deloma oddaljil tudi od narodnega ruskoslovenskega črkopisa, ni nič čudnega, da je naletel na velik odpor pri cerkveni oblasti, i posvetni i samostanski, ki je organizirala borbo, da se iztrebi iz srbskega društva »Dositezem«. Zasovražila je narodni jezik in črkopisne reforme. Vendar je Obradović vplival na mnoge književnike, da so mu sledili, ker so hoteli širiti prosveto — v službi racionalizma — med narodom, ki čudne slavenoserbske mešanice ni razumel. Toda vsak je pisal po svoje, ker narodnega jezika niso dobro poznali ter so bili pošlah pod vplivom slavenoserbskega in tudi drugih jezikov. V domačem jeziku so se izražali silno nerodno.

Ali se je pojavila pri Srbih še tretja struja. Našli so se ljudje med njimi, ki so trdili, da je jezik preprostega naroda izkvarjen in da nima nosenih slovničnih pravil, da mu manjka izrazov za višje pojme; treba ga torej popraviti, približati cerkvenoslovenskemu jeziku. Pri tem so se sklicevali še na to, da se tudi pri drugih narodnih književni jezik razlikuje od narodnega. Tako je vsak po svojem »okusu« popravil narodni jezik, kakor je vedel in znal.

Še večja zmeda je vladala v črkopisu. Staroslovenska cirilica se je v srbskoslovenskem književnem jeziku sčasoma nekoliko izpremenila; nekaj črk je izpadlo, nekaj pa jih je označevalo iste glasove, pa so jih vendar vse obdržali in jih mešali pri uporabi. Z ruskoslovenskim jezikom so dobili Srbi tudi ruskoslovenski črkopis. Končno so se v tem času tiskale knjige tudi v ruski »grazhdanci« (meščanki), abecedi, ki jo je uvedel Peter Veliki. Toda nobeden izmed teh črkopisov seveda ni odgovarjal srbskemu narodnemu jeziku, pa je vladala zaradi tega pri pisateljih velika anarhija. Kakor pri jeziku je tudi pri črkopisu delal vsak po svoje. Črk je bilo deloma mnogo preveč, okoli 50, deloma jih je primanjkovalo (n. pr. za č, d, dž, lj, nj). Bilo je sicer poskusov, da se črkopis uredi, toda vsi so naleteli na odpor cerkvenih krogov. Nekega Mrkalja, ki je v knjižici »Salo debeloga jera« n) predlagal temeljito ureditev, je metropolit Stratimirovič preganjal vse življenje, čeprav se je pozneje javno odpovedal svoje »herezije«.

VIRI:

Ljuba Stojanović: Život i rad Vuka Stefanovića Karadžića.

Dr. Jovan Skerlić: Istorija nove srpske književnosti.

Dr. Đ. Bogdanović: Pregled hrvatske i srpske književnosti.

Narodna enciklopedija: A. Belić, Vuk Stefanović Karadžić.

Izmislil je jedan prosti seljanin, kako bi prevario nekog kamatnika¹ trgovca u varoši², koji mu je dosta krivice uradio, i pođe jedan dan u trgovca moleći ga: »Gospodaru, molim te, uzajmi³ mi kotao rakijnski⁴, da nešto rakije ispečem⁵, a dodanašnjega dana donijeću ti ga i dobiti⁶ na nj talijer⁷.« Slakomi se trgovac i uzajmi mu kotao, a seljanin sedmi dan pođe k trgovcu i odnese jedan preko mjere mali kotlić rakijnski govoreći: »Znaš, šta je, gospodaru?« »Šta?« zapita trgovac. »Bogme se okotio tvoj kotao,« odgovori seljanin, »i evo sam ti ždrijebe od njega donio, jer je u mene ždrijeban⁸ i došao, a ja tvoje ga neću.« »Bravo! bravo!« odgovori trgovac, »potome se vidi, da si čovjek pošten, fala ti!« »Nego molim te, gospodaru,« pridoda seljanin, »neka još koji dan u mene postoji kotao, jer ga onako bolesna ne mogu spraviti.« »Dobro dakle,« odgovori mu trgovac. Poslije desetak dana dotrči uplašen seljanin k trgovcu, pa mu reče: »Gospodaru, neznaš nesreće!« »Koja je?« zapita trgovac. »Krepao kotao.« »Kako krepao, ničiji sine!« prodere se trgovac, »kako može kotao krepati?« »Eto kako,« prihvati seljanin, »štogod se kotli valja i da krepao.« I na ovaj način, kad trgovac potjera seljanina na sud, seljanin i u sudu dobije razlog i uzme veliki kotao za mali.*

¹ oderuh; ² mesto; ³ posoditi; ⁴ rakija = žganje; ⁵ žgati; ⁶ dobiček; ⁷ tolar; ⁸ brej.

* Govore, da se do ono doba kotao zvao kazan, a od onda, od kada je seljanin prevario lakomca, prozvali su ga kotao.

VUK KARADŽIĆ ZUNAJ SRBIJE

DR. ANTON DEBELJAK

Vuk ni bil samo velik zbiralec narodnih umotvorov, ki jih je na ta način rešil pozabe, marveč je napravil nič manj dobrega za svoj narod s tem, da je pokazal Evropi svoj narod v onem, kar ima najlepšega. Po Vukovi zaslugi so Srbi izzvali strmenje in pohvalo evropskih duhov.

Vuk ni bil samo preobraznik knjižnega jezika, marveč tudi največji poslanik svojega rodu v dobi, ko je malokdo po svetu kaj vedel o tej slovanski panogi. V času, ko je raslo zanimanje za narodno blago, je prinesel v evropsko zakladnico dragocenih biserov ter tako vzbudil zunaj svoje domovine pri tujcih pozornost za njeno zgodovino, njene borbe, njene prosvetne vrednote.

★

Vukovo delo ni ostalo brez vpliva na naše najožje rojake. V Grafenauerjevi kratki zgodovini slovenskega slovstva lahko čitaš, da je Metelko sledil Kopitarjevemu jezikoslovnemu idealu, posnetemu po Vukovem novosrbskem jeziku. Svojo slovnico je Metelko še trdneje zvezal z ljudskim govorom.

Stanko Vraz je bil močno pod vplivom srbske narodne pesmi Vukovih zbirk.

Glede F. Levstika se je to že pogostoma poudarjalo. Primerjaj med drugim posebno Levstikovo številko »Žisa« z dne 27. sept. 1931 (dr. Kolarič, prof. Koštiál, B. Borko) in lanski »Levstikov zbornik«, kjer je v kazalu pogosto najti Karadžičevo ime.

Cegnar je prevajal iz Vukove zbirke v »Novicah« in Bleiweisovem »Kalendarčku«, kakor je to delal v umrlem »Narodnem dnevniku« Rehara. »Novice« so priobčile čisto nepodpisane prevode, n. pr. 1854: Klinov močnik, Pametna razsodba. V istem letu ga po dr. S. Kapper-u orisujejo v sestavku »Eno uro pri generalu Kničaninu«.

Srbsko narodno pesem je proučeval Valjavec, kakor je pozneje uporabljal F. Milčinski.

Dr. ANTON DEBELJAK

Iz Golarjevega »Bosanskega perivoja« naj vam prepisem naslednjo šaljvko:

Konja jezdi Turek Hasanaga
po koruzi, po zeleni jasi.
Poči prazna puška iz zasede
in zadene Turka Hasanago
pod koleno na junaško čelo.
Mrtev pade Turek Hasanaga,
mrtev pade, živ domov priskače.
Lov lovita dva odrta hrta,
Ulovita pisana dva zajca.
Nese jajca mu kokoš pečena,
pojejo mu v loncu petelini.

Sedaj pa pogledjmo še narodno srbsko:

Aga Hasan-aga
Zelje bere aga Hasan-aga
u Mostáru, nasred Sárarjeva,
gledalo ga Vlaše ispod Beča,
na Biógrad pušku naslónilo,
ná zlo ga je mesto pogódiło:
pod kóljeno medju oba oka.
Mrtav pade aga Hasan-aga,
mrtav pade, zdrávo kući dodje.

Da se je O. Županič slastoustil ob srbskih narodnih zagonetkah, ni nobenega dvoma. Mladinska zbirka Ciciban ima naslov iz Vukovega rečnika, kjer lahko najdeš takele uganke: Poručuje ciciban cicibanici; pošlji meni šetlju petlju na magarici; pokise mi bela pena na zagalici (mož v mino naroča svoji ženi, naj mu pošlje kola, da pripelje moko). Z istim pomenom srečujemo obliko ciliban, n. pr. Poručuje ciliban svojo ljubi na divan: da mi spremiš širok stan, da doteram tri sta krava (rešitev: sneg).

Te vtiske sem kar mimogrede spravil na papir in prepuščam bolj poklicanim podrobno razpravo o Vukovem vplivu pri nas. Preidem k glavni svoji nalogi: Vuk v inozemstvu.

GOETHE IN VUK

Največjemu nemškemu pesniku gre v dobri meri zahvala ne samo za to, da so se njegovi rojaki pričeli baviti s srbsko narodno poezijo, temveč da se je to zanimanje širilo še med druge evropske pokrajine, zlasti v Francijo. Znano je, da je prvi članek o srbski narodni poeziji zagledal beli dan v francoskem časopisu »Globe«, to pa na pobudo, ki jo je dal Goethe s svojimi prevodi.

Goethe se je prvi ogrel za srbsko narodno pesništvo precej rano. Izpod njegovega peresa je prevod Hasanaginice, ki je izšel v Herderovi zbirki. »Tukaj je bil predstavljen nemškemu občinstvu eden izmed klasičnih primerov srbske narodne poezije,« ugotavlja dr. J. Kelemina v razpravi »Goethejev vpliv na jugoslovenske literature v dobi preporoda« (Zis, Goethejeva številka, 20. marca 1932). Goethe je sprejel Hasanaginico v svojo zbirko pesmi: tako je Evropa zapazila ta krasni umotvor. Walter Scott jo je prenesel v svojo govornico, ne sluteč, da ga bodo kasneje šteli za prvega človeka, ki je poangležil eno srbsko narodno pesem.

Ko je Vuk natisnil svojo pesmarico, je po Kopitarjevem nasvetu poslal olimpijcu en izvod poleg prevoda pesmi. Pod vplivom Jakoba Grimma, znamenitega nemškega jezikoslovca, ki se je z Vukom seznanil na Dunaju, se je Goethe ponovno pozanimal za srbsko narodno poezijo. Ko je pozneje Vuk prišel v Nemčijo zaradi tiskanja svojih del, je z Grimmovim priporočilom obiskal Goe-

theja v Weimaru 1823. Olimpijec ga je pristrčno sprejel. Ta obisk je imel za posledico, da se je Goetheju na novo oživilo zanimanje za ljudsko literaturo. V naslednji številki svojega časopisa »Kunst und Altertum« je objavil pesem, katero mu je poslal Vuk, a Grimm ponemčil. Na njegovo prošnjo mu je Vuk iz Lipskega poslal nekaj prevodov iz srbskih junaških pesmi, od katerih je Goethe kasneje tiskal »Smrt Marka kraljeviča«.

Vuk je takisto poslal Goetheju svojo Slovnico in Rečnik. Iz te dobe je Goethejevo pismo Štefanu Karadžiču, ki se hrani v beograjski Akademiji naukov. Evo ga v naših besedah.

Spoštovani gospod!

S pošiljko doslovno točnega prevoda nekih posebno lepih srbskih pesmi ste mi naredili prav veliko veselje, ki ste ga pozneje z gramatiko in besednjakom še podvojili in potrojili.

Vaš izraziti jezik si je s tem pri nas utrl pot in našim raziskovalcem naložil dolžnost, da se z njim marljivo bavijo. Ne zamerite, ako vas iznova prosim usluge, da mi pošljete do besede natančen prevod srbskih pesmi, ki jih tu prilagam, zlasti zadnjo med njimi, v kateri se povzdiguje neki nezžen dogodek.

Ostanite zdravi in bodite uverjeni o moji naklonjenosti.

Weimar, 10. decembra 1823.

Vaš vdani J. W. Goethe.

L. 1824. je Vuk vnovič posetil weimarskega veleuma, ki je skoro nato napisal članek o srbski književnosti, priobčen šele l. 1903. Ob Goethejevem plamenu se je vnela gospodična Talvj (Therese A. L. von Jacob) in ob njegovi pomoči ponemčila cel snopič srbskih narodnih popevk. Tudi Wilhelma Gerharda prevodno zbirko je Goethe z ljubeznijo pozdravil, rekoč da so izvirniki važni in prijetni; hkratu omenja, da je srbsko pesništvo že dokaj razprostranjeno in da mu ni treba več priporočila.

Tu je vredno povedati, da je Goethe prvi dvomil o pristnosti Mériméejevih »Gosli«, ki so zavedle na krivo pot veliko znamenitih mož, med njimi Mickiewicza in Puškina. Govoreč o »Goslih«, je podčrtal, da so prakupna publikacija na prvi pogled, ali kadar se od bližje pogledajo, so problematične avtentičnosti.

GRIMM IN VUK VUK PRI ANGLEŽIH

Medtem ko je Vuk na Dunaju beležil po Kopitarjevem navodilu narodne pesmi, se je J. Grimm, član nemške delegacije na dunajskem kongresu, zanimal za slovanske jezike. Kopitar mu je dal Vukovo Pesmarico. Zaradi nje se je naučil srbsčine. V neki oceni primerja Pesmarico s Salomonovo Visoko pesmijo. Ko se je pojavila druga Vukova zbirka, jo je Grimm prevedel. Češ, da je v njej vse kakor pri Homeru. Nadalje je napisal uvod za Vukovo slovnico ter uglasnil srbski Muzi pot na Nemško. »Od Homerovih časov,« govori Grimm, »se ni v vsej Evropi zgodilo nič takega, kar bi nam moglo jasno obrazložiti vsebino in postanek eposa, razen srbskih narodnih popevk. Vsak znaten pripetljaj, celo naj-novejši, se izliva v pesem, ki živi v pevčevih ustih in se dalje prenaša, a nihče ne ve za njenega stvarnika Vuk si je z njihovim objavljanjem pridobil neminljivo slavo ter si hkratu stekel zasluge za učenje slovanskih jezikov. Zaradi teh pesmi se bodo ljudje po našem mnenju učili slovanščine, ker se srbske pesmi ne dajo prevesti, to se pravi, najsrečnejši prevod zastaja za izvirnikom.«

RANKE IN VUK

Kopitar je l. 1827. zgodovinarja Rankeja seznanil z Vukom, ki je s svojim pripovedovanjem tako navdušil nemškega znanstvenika, da je ta napisal živo, pretresljivo »Srbsko vstajo« in polovico nagrade za knjigo prepustil svojemu pobudniku. V svojih »Spominih« je Ranke izjavil: »V Vuku, najbolj učenem takratnem Srbu, sem našel prijatelja, ki mi je izročil svojo zbirko gradiva za srbsko zgodovino. Do dna duše in srca me je ganila ta zgodovina z zanositim pripovedovanjem — — — Poleti 1828. končam zgodovino prevrata v Srbiji, pri čemer mi je mnogo pomagal Kopitar, tedanji predstavnik nemške in slovenske učenosti.«

Nikdar se v Evropi ni pohvalneje govorilo o Srbih nego v 20. in 30. letih preteklega stoletja, vse to pa zgolj po zaslugi Vuka, ki ga je l. 1925. Nemec H. Wendel povečeval v knjigi »Boj Jugoslovenov za svobodo in edinstvo«. Vuk se je zanimal tudi za angleški prevod Rankejeve Srbske vstaje, objavljen leta 1847.

Dohn Bowring, londonski trgovec, ki se je kot amater bavil s tujimi jeziki, je za »Westminster Review« pripravil članek o srbski narodni pesmi in vpletel deset prevodov iz Vukove zbirke. Naslednje leto je izdal celo knjigo »Serbian popular poetry«, katero je londonski »Magazine« povzdignil nad vsako drugo pesništvo na svetu. Bowringov stik z Vukom je omogočil Šafařík. Poleg drugih se je bavil s srbsko poezijo tudi Owen Meredith.

VUK PRI FRANCOZIH

Pri Francozih se je cela plejada pisateljev ogrevala za srbske Modrice, sprva ob nemških in angleških prevodih, pozneje iz Augusta Dozona, ki je bil 30 let konzul po balkanskih deželah: Poésies populaires serbes (1859), L'Épopée serbe (1888). Kosovski ciklus je prevajal tudi diplomat baron d'Avril: La Bataille de Kossovo (1862), a prvi članek o srbski poeziji je natisnil »Globe« že l. 1824. Po Bowringu je francozila srbske pesmi Irka Svantonova, poročena s francoskim slikarjem Bellocom, v omenjenem listu (1827). Veljala je za eno izmed redkih oseb, ki so tačas na Francoskem znale srbski.

Profesor slovanskih jezikov v Parizu, Cyprien Robert, ki je mnogo pisal o Slovanih, imenuje v neki knjigi Vukove zbirke »živi vrecel najčistejše narodne poezije v Slaviji«.

Bleiweisove Novice so ob Karadžičevi smrti 1864. poročale, da je tega moža med drugimi visoko cenil neki Laboulaye, pravilno Edvard Laboulaye, publicist, pravnik in politik, ki je razpravljal o srbskem pesništvu v knjigi L'Allemagne et les Pays slaves (1856) in posebe v Les Serbes. Njegovo pripovedko Zlato runo, posneto iz balkanskega življenja, je prevel S. Matavulj.

Jean Bourgojn, urednik tednika »Écho de Belgrade«, piše v tem listu 22. XI. 1933, po Svetislava Petrovića članku v predvojnem Srbskem književnem glasniku, da so Lamartineove opazke in preporoke (Voyage en Orient, za stoletnico so mu postavili Dolinarjev kip) nastale po čitanju Rankejeve Zgodovine Srbov.

Celo vrsto Francozov, ki so se ukvarjali s srbsko Muzo, navaja Vojislav Jovanović: La Guzla de Prosper Mérimée.

Taki so Elise Vyard, Ch. Nodier, A. Millien,¹ ki mi je poklonil l. 1921. svoje prevode, Leo d'Orfer, ki je po mojem posredovanju nekaj časa pred svojo smrtjo dopisoval »Jutru«, Ph. Lebesque (»Jutro« 25. nov. 1933), na Madagaskaru pa prof. Rabaté.

Karadžića so se lani spomnili nekateri obzorniki. Stojan Lukačević je 29. IX. 1933 v mesečniku »Les Annales« med drugim omenil, da Vukov Rečnik obsega 40.000 besed.

Med razpravami pa naj se tu navede: André Vaillant, *Les Chants épiques des Slaves du sud*, Paris 1932. Ponatisk iz *Revue des Cours et Conférences*, ki mi ga je nedavno avtor poslal, večkrat omenja Vuka Karadžića, se naslanja na M. Murka,² »sijajnega zastopnika realistične metode« pri tolmačenju ljudske epopeje, spotoma blagohotno ošvrkne Bolgara Verkoviča, ki je hotel domačo narodno pesem spraviti v zvezo z indsko, češ, Višni Bog kaže na boga Višnu iz Vede. Vrli slavist — njegov nomen je omen — sklepa z mislijo, da je najverjetnejši vir za splošno slovansko epiko — grška epika. S tem pa seveda še ni razložil, zakaj se niso ob Grkih vžgali tudi drugi sosedje, Albanci, Turki... Ker sem že pri tem tatarskem plemenu, naj navedem Savo Toholja, ki ocenjuje v »Prof. Glasniku« okt. 1933 Drag. Kostića »Starost narodnog epskog pesništva« in mimogrede ugotavlja: »Verovatno je da se naša epska poezija ne bi možda razvila i sačuvala u ovoj meri da nije bilo ratova pod Turcima. Ona bi propala ranije, kao i poezija drugih indoevropskih naroda.«

¹ Ob njegovi bolezní sem mu 9. 9. 1921 poslal v njegovo vas tele želje, ki pa se niso uresničile:

Maitre, combien je plains cette fatalité
Qui vous force à garder la chambre, aité,
Loin des vertes beautés de la Mère-nature
Que, dans tous vos recueils, un vers parfait capture.

Du malaise aussitôt cassez tous les liens,
Car, au plus grand profit du folklore et
des lettres,

Il vous fant parvenir jusqu' à cent ans,
ô Maitre.

Vous y viendrez. Achille, avec vos moyens,
Ayant droit à mille ans, car vous êtes
Millien!

² Objavlja svoje razprave tudi v francosčini, n. pr. *Revue des Etudes slaves* 1932.

VUK KARADŽIĆ

VUK PRI POLJAKIH

Srbske narodne pesmi in Vuk sam osebno so bili v pobudo poljski romantiki.

Leta 1819. se je Vuk na svojem potu v Rusijo zadržal v Varšavi, kjer se je sestel s predstavniki mlade književne struje. Ob tej priliki je pesnik V. S. Majewski napisal v časopisu »Naučni Spomenik« članek o delih Vuka Stefanovića, zato so se razvili med obema književnikoma tesni stiki. V 20 urah se je daroviti Poljak toliko naučil srbski, da je z besednjakom čital izvirnik in ponatisnil 4 vzorce iz Vukove zbirke narodnih pesmi, dodavši jim tolmač.

Vuk se je prejkone seznanil tudi z glavnim borcem poljske romantike: K. Brodziński je iz Herderove zbirke popoljščil vse slovanske pesmi in označil Srbe kot najbolj pesniški narod. Na ta način se je ukoreninilo tam gori na severu mnenje, da so Srbi narod pesnikov. Pozneje pa je Brodziński popljščil naravnost iz Vukove zbirke.

Pred njim pa je poskušal enako prevajalsko srečo profesor Lach Szyrma (1790—1866), za njim pa Ivoški slovenofil Avgust Bielowski (1806—1876). Razen tega je zlagal pesmi bodi izvirne,

bodi posnete (bãdž oryginalne, bãdž na-
sladowane z ludowich ruskich i serb-
skich, gl. A. i M. Mazanowscy: Podwëz-
nik do nauki dziejów Literatury pol-
skiej, 1928, 462). Po njegovih stopinjah
so krenili Siem'eñski K. Gaszyñski, V.
Zaleski. Lahko se reče da med pomemb-
nejšimi romantiki ni bilo nobenega, ki
se ne bi bil ukvarjal s prevajanjem srb-
skih narodnih pesmi.

VUK PRED RUSKO VEDO

Po mišljenju Ljube Stojanovića,
ki je natanko proučil našega
slavljenca v obsežni knjigi Ži-
vot i rad Vuka Stef. Karadžića,
Beograd, 1924, so Rusi napisali prvo
najboljšo študijo o Karadžiću. Podobno
sodi A. Belić v Narodni Enciklopediji.
Pred vsem sta zaslužna profesorja Platon
Kulakovski (1882) in Golovinkin.

Ob tej priliki naj vpletam izvleček o
jugoslovenskem epu v ruskem prevodu,
kakor ga obdeluje »Prager Presse« 1.
decembra 1933.

Pred nekako sto leti je A. H. Vostokov
priobčil prve prevode srbske narod-
ne epike. Za njim so stopinje pobirali
Sreznevskij, Venelin, Puškin. Besedilo
je bilo včasih lepo, nikoli pa ne točno.
Šele l. 1847. je dal N. V. Berg prve do-
bre in obenem doslovne prevode iz rok,
a tudi on je dosegel samo nekolikšen
uspeh. Manj so rusili P. Kirejevskij, A.
Majkov, L. Mej, N. Ščerbina, O. Miller.
Vsem tem je skupen nedostatek ta, da
so premalo proniknili v svojstvo srbšči-
ne in v preproščino prevajajstva.

Mejnik v zgodovini usvajanja srbske
epike je postavil N. Gal'kovskij: Serb-
skij narodnyj epos (1897). Navzlic vsej
popolnosti in točnosti pa njegove pre-
peditve še niso bile brez nobene hibe.

Stoletnemu naporu so postavili kro-
no v Moskvi l. 1933: Serbskij epos. Pe-
revody N. Berga, N. Gal'kovskogo i N.
Kravcova. Redakcija, izsledovanije i
komentarii N. Kravcova. Akademia,
(651 str. in 22 slik, 20 rubljev.) Poro-
čevalec Hki hvali obširno izdajateljjevo
razpravo kot edinstveno v ruski znan-
stveni književnosti, češ, pisec obvlada
vso dotično literaturo, zlasti dognanja
praške šole (Murko, Gesemann, Bek-
king, Jakobson), omenja že lanske raz-
prave. Stilistično so epe prilagodili zna-
čaju ruskih bilin ali starin, o katerih
sta poleg drugih pri nas pisala F. Hu-
bač in L. Lenard. Na čelu vsej izdaji pa
stoji podoba Vuka Karadžića.

VUK IN ČEHI

V Češki Antologiji 1922 pripove-
duje dr. I. Lah na str. 38 nsl.,
da se je na Dunaju seznanil
Hanka s Kopitarjem in srbsko
narodno pesmijo. Stara narodna pesem
je postala ponos naroda. Ossian in stare
škotske balade so imele po vsej Evropi
mного oboževalcev. V tej dobi so Nem-
ci pokazali svetu svoj starogermanski
epos. Rusi so izkopali iz pozabljenja
»Slovo o polku Igorovem« in srbske na-
rodne pesmi so zaslovene po vsej Evropi.
Čehi se niso mogli izkazati s staro
narodno poezijo. Imeli so stare letopisce
in zgodovinarje, stare knjige in listine,
imeli staro slavno zgodovino in prosveto,
toda narodnega junaškega eposa ni-
so imeli. Zato je Václav Hanka podtak-
nil »Kraljedvorski rokopis«, baje ostane-
nek velikega junaškega eposa iz nekda-
nje dobe (1817), in »Zelenogorski roko-
pis«. Proti njuni pristnosti je med dru-
gimi nastopil še Masaryk l. 1886. Ven-
dar si je še l. 1911. prof. Pič, eden iz-
med njenih zagovornikov, vzel življenje,
videč, da češka javnost zavrača oba ro-
kopisa.

O Čelakovskem pravi Lahova Antolo-
gija (57), da je že l. 1822. izdal »Slov-
ské narodní písně«, kjer so v 2. delu ru-
ske, ukrajinske, srbske in slovenske.
Prešeren mu v znanem pismu dopovedu-
je, da bodo Korošci z enim zvezkom ljud-
skih pesmi na noge stopili, a njemu ne
ugaja nobena, ker niso iz ljudstva, am-
pak »neslane puče, ki bi farji in terc-
jali radi z njimi prave ljudske pesmi
odrinili«.

V. Halek (73) ima med svojimi deli
tudi dramo Kralj Vukašin, za katero je
dobil snov gotovo iz Vuka.

Pogosto se srečuje srbsko ime v Kol-
lárjevi lirsko epski pesmi v 5. spevih
»Slávy dcera«. V roki imam Ottovo iz-
dajo iz l. 1903. Iz nje vsak izobraženec
pozna aliterirani stih II 88:

slavme slavné slávu Slávův slavných,

pri dr. Lahu: Slovani, slavimo slavo Sla-
ve sinov slavnih (147). III. spev Donava
prinaša v sonetu 27. verz: přijde Šarac
Marka Kraleviče. IV. spev Lethe vsebu-
je v 27. sonetu izraz »Dodola«, ki ga ko-
mentar tolmači po Vukovem Rječniku
kot dekle, opravljeno v zelenje namesto
v obleko. Sonet 65. pri Lahu »Književni
gaj«, omenja poleg raznih slovanskih
književnikov še Danika, Belostenca, Ob-
radovića, Vuka. Ne morem si kaj, da ne
bi citiral konca št. 100, kjer Srb in Čeh

gostita tujce, prijatelje slovanskih rodov:

Helmold, Ditmar, Jornandes tu sedi
Ugnad sobě zdravká s Henningem,
Grimm a Vater na Herdera hledi;
Kohl a Fortis bavi Assemanna,
Adelung a Schlözer s Bowringem,
s Göthem stoli Gerhard, Talvi panna.

Nad polovico teh inorodcev je imelo stike z Vukom. Fortis ga je prevajal na italijanščino in tako nevede vcepil Mériméeju misel za ponarejke (Guzla). Učenjak Adelung je pri Beliču v Nar. Enciklopediji, polni napak, zmaličen v Andelunt, kar so lani ob Vukovi proslavi v Tršiču skoro vsi listi slepo prepisovali. Razen tega je bil za 34. sonet bržkone Vuk vir, a za 37. je to v komentarju izrečno navedena njegova slovnica.

Naj zadoščajo te podrobnosti, tem bolj, ker sem že spotoma navedel Šafařika in praško šolo.

PRI LUŽIŠKIH SRBIH

Lužiški Srbi so se spoznali z Vukom preko S. Milutinovića Sarajlije. Velik vpliv je vršil Vuk na največjega lužiškega pesnika iz dobe narodnega preroda in romantike, Handrija Zejlerja.

L. 1825. je prišel Handrij Zejler v Lipsko študirat protestantsko bogoslovje. Ze tedaj je zlagal ognjevit domorodne popevke v duhu šolskega psevdoklasicizma. Takrat je prišel Milutinović iz Rusije, da bi v Lipskem dal tiskati neke svoje knjige. Tu je Zejlerju odprl pogled v svet srbske narodne poezije. Leta 1827. se je lužiški prvak podpisoval s cirilico. Njegove Shromadžene Spisy vsebujejo dve pesmi iz Vukovega zbornika, pa brez navedbe, da gre za prevod. Pod tem vplivom je Andrej Zejler postal lužiški narodni pesnik, ki je 50 let vladal v domačem pismenstvu. Njegove kitice se pojo še danes in so popolnoma ponarodele.

Ko je l. 1848. buknila prekucija v Pragi, so se udeleženci praško-slovanskega kongresa razbegnili na vse vetrove. Arnošt Smolef (Brockhaus ga je ponemčil: Ernst Schmalder) je sprejel neke južne Slovane kakor tudi posamezne Poljake in Ukrajince ter jih nastanil pri znanih kmetih. Od naših je pri Smolerju skrivno bival Topolović, od Poljakov pa revolucionar Roman Zmorski, veliki

slovanoljub, ki je v Budišinu izdajal v poljščini slavofilski list »Stadto«, objavljajoč tudi dobre prevode srbskih narodnih pesmi. Preko njega je lužiški naraščaj zvedel o veličini srbske epike. Na lužiščino sta jo prevajala katoliški župnik Jurij Winger (1872—1918) in evangelijski župnik Julij Edvard Wjelan (1817—1892), čigar klasična »Smrt Majke Jugovičev« je prešla v Pátovo Srbsko čitanko. Njegove prevode sta tiskala leposlovna lista »Lužičan« in »Lužica«.

VUK IN BOLGARI

Zasluge Vuka za bolgarsko slovoštvo so velikanske, poudarja inž. At. Georgijev v »Politiki« 9. dec. 1933., a pisalo se je o tem pri nas bore malo, ali nič. Ni ga bolgarskega književnika, ki ne bi dobro poznal in globoko cenil znamenitega Jugoslovena. Poleg obilnih zapiskov pri bolgarskih jezikoslovcih, zgodovinarjih, leposlovcih sta izšli dve obširni monografiji, ki ocenjujeta Vukovo delovanje v tej smeri.

Prva je: D. Marinov »Vuk Karadžić v novobolgarski književnosti«, Sofija, 1897. V početku razpravlja o slavni preteklosti, ko je bila Bolgarska ognjišče slovanske književnosti, potem nas vodi skozi peripetije, ki so zadele bolgarsko knjigo pod grško-turškim robstvom, nato se ustavi ob položaju, ko je bolgarsko razumništvo pozabilo svojo materinščino. Značilen zgled iz l. 1828.: bolgarski izobraženec iz Gabrova si je še za živa omislil nagrobno ploščo z napisom: »Esistise Zlatkos filogenis Elin apo Gamprovu«. V tej mračni dobi, ko so turški krvniki klali bolgarski narod in Grki skušali iztrebiti zadnje bolgarske spomine, ko se po mestih ni mogla slišati bolgarska beseda, je Vuk v Rusiji izdal 1822 prvi bolgarski besednjak in v dodatku 27 bolgarskih pesmi. Učeni svet, slovanski in drugi, ki je bolgarščino štel za srbsko narečje, je prvič ugledal primerke bolgarskega pismenstva.

Marinov, povabljen na slavnosti ob prenosu Vukovih kosti, se je 1897 udeležil beograjskih prireditev in o njih priobčil posebno knjigo, kjer utegneš najti njegovo izjavo: »Vuk je neminljivo zapisal svoje ime v novi bolgarski književnosti in Bolgari ne morejo nikdar pozabiti ime onega človeka, ki se je prvi

spomnil bolgarščine in njenih posebnosti.«

Marinov je bil vedno goreč privrženec bratskega sporazuma: »Mi in Srbi smo eden narod. Pri nas ni ničesar, kar bi nas oviralo napraviti eno državo. To ve-

do naši neprijatelji in se zato trudijo, da bi nas razprli. Zedinjenje v eno državo morda ne pojde tako lahko, ali zedinjenje naših src in našega duha je v naših rokah in to se pri dobri volji izlahka izvrši.«

2

Druga stran naslovnega lista »MALE PROSTONARODNE SLAVENOSERBSKE PESNARICE«, prve knjige VUKA STEFANOVIČA KARADŽIČA, Dunaj 1814

K I D A N J E S K A D R A

IZ VUKOVIH NARODNIH PRIPOVEDK

Grad gradila tri brata rođena,
 Do tri brata tri Mrnjavčevića:
 Jedno bješe Vukašine kralju,
 Drugo bješe Uglješa vojvoda,
 Treće bješe Mrnjavčević Gojko;
 Grad gradili Skadar na Bojani,
 Grad gradili tri godine dana,
 Tri godine sa trista majstora,
 Ne mogoše temelj podignuti,
 A kamoli sagraditi grada:
 Što majstori za dan ga sagrađe,
 To sve vila za noć obaljuje.¹
 Kad nastala godina četvrta,
 Tada više sa planine vila:
 »Ne muči se, Vukašine kralju,
 Ne muči se i ne harči² blaga;
 Ne mož,³ kralju, temelj podignuti,
 A kamoli sagraditi grada,
 Dok ne nađeš dva slična imena,
 Dok ne nađeš Stoju i Stojana,
 A oboje brata i sestricu,
 Da zazideš kuli u temelja;
 Tako će se temelj obdržati,
 I tako ćeš sagraditi grada.«
 Kad to začu Vukašine kralju,
 On doziva slugu Desimira:
 »Desimire, moje čedo⁴ drago!
 Dosad si mi bio vjerna sluga,
 A odsade moje čedo drago,
 Hvataj, sine, konje u hintove⁵
 I ponesi šest tovara blaga,
 Idi, sine, preko b'jela sv'jeta
 Te mi traži dva slična imena,
 Traži, sine, Stoju i Stojana,
 A oboje brata i sestricu;
 Jali⁶ otmi,⁷ jal za blago kupi,
 Dovedi ih Skadru na Bojanu,
 Da zidemo kuli u temelja,
 Ne bi l' nam se temelj obdržao,
 I ne bi li sagradili grada.«
 Kad to začu sluga Desimire,
 On uhvati konje u hintove
 I ponese šest tovara blaga,
 Ode sluga preko b'jela sv'jeta,
 Ode tražit dva slična imena;
 Traži sluga Stoju i Stojana,
 Traži sluga tri godine dana,
 Al ne nađe dva slična imena,
 Al ne nađe Stoje i Stojana,
 Pa se vrnu Skadru na Bojanu,
 Dade kralju konje i hintove
 I dade mu šest tovara blaga:
 »Eto, kralju, konji i hintovi,
 I eto ti šest tovara blaga,
 Ja ne nađoh dva slična imena,
 Ja ne nađoh Stoje i Stojana.«
 Kad to začu Vukašine kralju,
 On podviknu⁸ Rada neimara,⁹
 Rađe viknu tri stotin' majstora,
 Gradi kralju Skadar na Bojani,
 Kralju gradi, vila obaljuje,
 Ne da vila temelj podignuti,
 A kamoli sagraditi grada;
 Pa dozivlje iz planine vila:
 »More, ču li?¹⁰ Vukašine kralju!

Ne muči se i ne harči blaga,
 Ne mož, kralju, temelj podignuti,
 A kamoli sagraditi grada;
 No eto ste tri brata rođena,
 U svakoga ima vjerna ljubja,¹¹
 Čija sjutra na Bojanu dode
 I donese majstorima ručak,¹²
 Zidite je kuli u temelja,
 Tako će se temelj obdržati,
 Tako ćete sagraditi grada.«
 Kad to začu Vukašine kralju,
 On poziva dva brata rođena:
 »Čujete li, moja braćo draga!
 Eto vila sa planine više,
 Nije fajde,¹³ što harčimo blago,
 Ne da vila temelj podignuti,
 A kamoli sagraditi grada;
 Još govori sa planine vila:
 Ev' mi jesmo tri brata rođena,
 U svakoga ima vjerna ljubja,
 Čija sjutra na Bojanu dode
 I donese majstorima ručak,
 Da j' u temelj kuli uzidamo;
 Tako će se temelj obdržati,
 Tako ćemo sagraditi grada.
 No je l', braćo, Božja vjera tvrda,
 Da nijedan ljubi ne dokaže,¹⁴
 Već na sreću da im ostavimo,
 Koja sjutra na Bojanu dode?
 I tu Božju vjeru zadokaže,¹⁵
 Da nijedan ljubi ne dokaže.
 U tom ih je noća zastanula,¹⁶
 Otidoše u bijele dvore,
 Večeraše gospodsku večeru,
 Ode svaki s ljubom u ložnicu.¹⁷
 Al da vidiš čuda velikoga!
 Kralj Vukašin vjeru pogazio
 Te on prvi svojoj ljubi kaza:
 »Da se čuvaš, moja vjerna ljubjo;
 Nemoj sjutra na Bojanu doći
 Ni donijet ručak majstorima,
 Jer ćeš svoju izgubiti glavu,
 Zidat će te kuli u temelja.«
 I Uglješa vjeru pogazio
 I on kaza svojoj vjernoj ljubi:
 »Ne prevar' se, vjerna moja ljubjo!
 Nemoj sjutra na Bojanu doći
 Ni donijet majstorima ručak,
 Jera¹⁸ hoćeš mlada poginuti,
 Zidat će te kuli u temelja.«
 Mladi Gojko vjeru ne pogazi
 I on svojoj ljubi ne dokaže.
 Kad ujutru jutro osvanulo,
 Poraniše tri Mrnjavčevića,
 Otidoše na grad na Bojanu.
 Zeman¹⁹ dode, da se nosi ručak,
 A redak je gospođ i kraljici,
 Ona ode svojoj jetrvici,²⁰
 Jetrvici, ljubi Uglješinoj:
 »Ču li mene, moja jetrvice!
 Nešto me je zaboljela glava,
 Tebi zdravlje! preboljet ne mogu;
 No ponese majstorima ručak.«
 Govoriša ljubja Uglješina:
 »O jetrvo, gospodjo kraljice!

Nešto mene zaboljela ruka,
 Tebi zdravije! preboljet ne mogu,
 Već ti zbori²¹ mladog jetrvici.«
 Ona ode mladoj jetrvici:
 »Jetrvice, miao« Gojkovice!
 Nešto me je zaboljela glava,
 Tebi zdravije preboljet ne mogu;
 No ponesi majstorima ručak.«
 Al govori Gojkovica mlada:
 »Cu li, nano, gospodo kraljice!
 Ja sam rada tebe poslušati,
 No mi iudo²² čedo nekupato,
 A bijelo platno neisprato.«
 Veli njojzi gospoda kraljica:
 »Idi,« kaže, »moja jetrvice,
 Te odnesi majstorima ručak,
 Ja ću tvoje izapрати platno,
 A jetrva čedo okupati.«
 Nema šta će Gojkovica mlada,
 Već ponese majstorima ručak.
 Kad je bila na vodi Bojani,
 Ugleda je Mrnjavčević Gojko,
 Junaku še srce ražalilo,
 Zao nu je ljube vijernice,
 Zao mu je čeda u kol'jevci,
 Gdje ostade od mjeseca dana,
 Pa od lica suze prospaše;
 Ugleda ga tanana²³ nevjesta,
 Krotko hodi, dok do njega pride,
 Krotko hodi, tiho besjedjaše:
 »Što je tebi, dobri gospodaru,
 Te ti roniš²⁴ suze od obraza?«
 Al govori Mrnjavčević Gojko:
 »Zlo je, moja vijernica ljubo!
 Imao sam od zlata jabuku,
 Pa mi danas pađe u Bojanu,
 Te je žalim, pregorjet ne mogu.«
 Ne sjeća se²⁵ tanana nevjesta,
 No besjedi svome gospodaru:
 »Moli Boga ti za tvoje zdravije,
 A salit ćeš i bolju jabuku.«
 Tad junaku grđe zao bi²⁶
 Pa na stranu odvratio glavu,
 Ne htje više ni gledati ljubu;
 A dodoše dva Mrnjavčevića,
 Dva djevera²⁶ Gojkovice mlade,
 Uzeše je za bijele ruke,
 Povedoše u grad da ugrade,
 Podviknuše Rada neimara,
 Rade viknu do trista majstora;
 Al se smije tanana nevjesta,
 Ona misli, da je šale radi.
 Turiše je u grad ugradivat,
 Oboriše²⁷ do trista majstora,
 Oboriše drvije i kamenje,
 Uzidaše dori²⁸ do koljena,
 Još se smije tanana nevjesta,
 Još se nada, da je šale radi.
 Oboriše do trista majstora,
 Oboriše drvije i kamenje,
 Uzidaše dori do pojasa,
 Tad oteža drvije i kamenje,
 Onda vide, šta je jadnu nade,
 Ljuto pisnu²⁹ kako ljuta guja,³⁰
 Pa zamoli dva mila djevera:
 »Ne dajte me, ako Boga znate!
 Uzidati mladu i zelenu!«
 To se moli, al joj ne pomaže,
 Jer djeveri u nju i ne glede.

Tad se prode srama i zazora³¹
 Pake moli svoga gospodara:
 »Ne daj mene, dobri gospodaru!
 Da me mladu u grad uzidaju,
 No ti prati³² mojoj staroj majci,
 Moja majka ima dosta blaga,
 Nek ti kupi roba il robinju,
 Te zidajte kuli u temelja.«
 To se moli, no joj ne pomaže.
 A kad vide tanana nevjesta,
 Da joj više molba ne pomaže,
 Tad se moli Radu neimaru:
 »Bogom brate, Rade neimare!
 Ostavi mi prozor na dojkama,
 Isturi³³ mi moje b'jele dojke,
 Kada dođe moj nejak i Jovo,
 Kada dođe, da podoji dojke.«
 To je Rade za bratstvo primio,
 Ostavi joj prozor³⁴ na dojkama
 Pa joj dojke u polje isturi,
 Kada dođe nejak Jovane,
 Kada dođe, da podoji dojke.
 Opet kužna³⁵ Rada dozivala:
 »Bogom brate, Rade neimare!
 Ostavi mi prozor na očima,
 Da ja gledam ka bijelu dvoru,
 Kad će meni Jova donositi
 I ka dvoru opet odnositi.«
 I to Rade za bratstvo primio,
 Ostavi joj prozor na očima,
 Te da gleda ka bijelu dvoru,
 Kada će joj Jova donositi
 I ka dvoru opet odnositi.
 I tako je u grad ugradiše,
 Pa donose čedo u kol'jevci,³⁶
 Te ga doji za nedelju³⁷ dana,
 Po nedelji izgubila glasa;
 Al detetu onde ide hrana,
 Dojiše ga za godinu dana.
 Kako tade, tako i ostade,
 Da i danas onde ide hrana
 Zarad čuda i zarad lijeka,
 Koja žena ne ima mlijeka.³⁸

1 podirati; 2 zapravljati; 3 možeš; 4 dete;
 5 kočija; 6 ali; 7 ugrabiti; 8 poklicati;
 9 stavbenik; 10 oj, ali sihiš? 11 žena; 12 obed;
 13 korist; 14 povedati; 15 objubiti s častno
 besedo; 16 zalotiti; 17 spalnica; 18 ker;
 19 čas; 20 svakinja; 21 govoriti; 22 neumen,
 nedorasel; 23 vitka; 24 pretakati; 25 domi-
 sliti se; 26 svak; 27 podreti; 28 doli; 29 sik-
 niti; 30 kača; 31 sramota; 32 poslati; 33 iz-
 riniti; 34 okno; 35 nesrećen; 36 zibelka;
 37 teden.

* Kažu, da i sad iz onih prozora teče ne-
 kaka mokrina, koja se niza zid hvata kao
 kreč (apno), i žene, koje nemaju mlijeka,
 nose ono te piju u vodi. U narodu se i sad
 pripovijeda, da se nekakva velika grade-
 vina ne može načiniti, dok se u nju kakvo
 čeljade (človek) ne uzida; zato se takovih
 mjesta klone (izogibajo) svi, kojima je mo-
 guće, jer kažu, da se i sjen (senca) čelja-
 deta može uzidati, pa ono poslije umre.

ERO¹ S ONOGA SVIJETA IZ VUKOVIH NARODNIH PRIPOVEDKA

Kopao Turčin s Turkinjom kukuruze,² pa na podne otide, da prepne³ i napoji konja, a Turkinja ostade odmarajući se⁴ u hladu. Utom udari odnekud Ero: »Pomoz Bog, kado!⁵ »Bog ti pomogao, kmete.⁶ »A odakle si ti?« »Ja sam, kado, s onoga svijeta.« »Je li, molim te, a nijesi li vidao tamo moga Muju, koji je umro prije nekoliko mjeseci?« »O, kako ga ne bih vidio. Ta on je moj prvi komšija.⁷ »Pa kako živi onde?« »Hvala Bogu! Zdrav je, ali se i dosta muči bez novaca: nema za što da kupi duhana niti ima čim da plati kavu u društvu.« »A hoćeš li opet natrag; ne bi li mu mogao ponijeti,⁸ da mu pošljem malo novaca?« »Bih, zašto ne bih, ja idem sada upravo tamo.«

Onda Turkinja otrči tamo, gde joj se muž bio skinuo⁹ od vrućine, te uzme kesu s novcima i, štogod bude novaca v njoj, da Eri, da ponese Muji. Ero uzme novce, metne u njedra, pa bježi uz potok. Tek¹¹ se Ero zamakne uz potok, al' eto ti Turčina, gde vodi konja, da napoji, a Turkinja izleti preda nj.

»Da, vidiš, moj čoveče, tuda sad prođe jedan kmet s onoga svijeta pa kaže za našega Muju, da se muči bez novaca: nema zašto da kupi duhana, niti čim da plati kavu u društvu; te sam mu ja dala ono novaca, što je bilo u tvojoj kesi, da mu ponese.« A Turčin upita: »Pa kud ode?«¹² A kad mu žena kaže, da je otišao uz potok, onda on brže skoči na gola konja, pa potjera uz potok. Kad se obazre Ero i vidi Turčina, gde trči za njim, a on onda bježi. Kad dođe pod brdom u jednu vodenicu,¹³ utrči unutra pa poviče vodeničaru:¹⁴ »Bježi, jedna ti majka! Eto Turčina, da te posiječe; već daj meni tvoju kapu, a evo tebi moja, pa bježi uz brdo tuda oko vodenice.«

Vodeničar videći Turčina, gde trči na konju, poplaši se i ne imajući kad¹⁵ pitati, zašto će da ga posiječe, da Eri svoju kapu, a Erinu bac na glavu, pa iznad vodenice bježi uz brdo. — Ero metne vodeničarevu kapu na glavu, pa još uzme malo brašna¹⁶ te se pospe i načini se pravi vodeničar. Utom i Turčin dotrči pred vodenicu, pa sjaše s konja i uleti u vodenicu: »Kamo, more, taki i taki čovek, što je sad tu ušao u vodenicu?« A Ero mu kaže: »Eno ga vidiš, gde uteče uz brdo.« Onda Turčin: »Drži mi konja!« Ero uzme konja, a Turčin uz brdo za vodeničarom, ovamo, onamo po bukviku.¹⁷

Kad ga već stignu¹⁸ i uhvati, a on: »Kamo, nesrećo, novci, što si prevario moju ženu? te uzeo, da poneseš Muji na onaj svijet?« Vodeničar se stane krstiti i snebiti: »Bog s tobom, gospodaru! Ja niti sam vidio tvoje žene, ni Muje, ni novaca.« I tako im prođe čitavo po sata, dok se osvijeste i vide, šta je. Onda Turčin potrči brzo k vodenici; kad tamo, ali hoćeš¹⁹ Ero uzjahao konja pa otišao bez treza,²⁰ a

Turčin lijepo pješise k ženi. Kad ga žena opazi bez konja, a ona poviče: »Kamo, čovječe, šta uradi?«²¹ Veli Turčin: »Ti si Muji poslala novaca, da kupi kave i duhana, a ja sam mu poslao i konja, da ne ide pješice.«

¹ Hercegovac; smatraju jih za zelo prebrisane; radi se šalijo na tuj račun; ² okopaval koruzo; ³ privezati konja na drugem mestu, ko se pase; ⁴ počivati; ⁵ gospa; ⁶ najemnik (na agovem ali begovem posestvu); ⁷ sosed; ⁸ tam; ⁹ nesti; ¹⁰ slekel; ¹¹ komaj, čim; ¹² je sel; ¹³ mlina; ¹⁴ mlinar; ¹⁵ ne imajoč časa; ¹⁶ moka; ¹⁷ bukovje; ¹⁸ dobite; ¹⁹ križati in čuditi; ²⁰ sled; ²¹ si storil.

MARKO KRALJEVIĆ I V I L A IZ VUKOVIH NARODNIH PRIPOVEDKA

Pojezdiše do dva pobratima
Preko krasna Miloša' planine;
Ta jedno je Kraljeviću Marko,
A drugo je vojvoda Milošu;
Naporeda jezde dobre konje,
Naporeda nose kopija bojna,
Jedan drugom belo lice ljubi,²
Od milošte³ do dva pobratima;
Paže Marko na sarcu zatrema,
Pak besedi pobratimu svome:
»A moj brate, vojvoda Milošu!
Teško me je sanak obrvao,⁴
Pevaj, brate, te me razgovaraj.«⁵
Al besedi vojvoda Milošu:
»A moj brate, Kraljeviću Marko!
Ja bih tebi, brate, popavao,
Al sam sinoć mnogo pio vino
U planini s vilom Raviojkom,
Pak je meni zapretila vila,
Ako mene čuje da popevam,
Hoće mene ona ustreliti
I u grlo i u srce živo.«
Al besedi Kraljeviću Marko:
»Pevaj, brate, ti se ne boj vil,
Dok je mene Kraljevića Marka
I mojega vidovita⁶ šarca
I mojega šestopera⁷ zlatna.«
Onda Miloš poče da popera,
A krasnu je pesmu započeo
Od svih naših boljih i starijih,
Kako j' koji držo kraljevinu
Po čestito po Mačeđ niji,
Kako sebi ima zadužbinu;⁸
A Marku je pesma omičila,
Naslani se sedli na obluče,⁹
Marko spava. Miloš popijeva;
Začula ga vila Raviojka
Pa Milošu poče da otpeva,
Lepše grlo u Miloša carsko,
Jeste lepše nego je u vile.
Rasrdi se vila Raviojka
Pak odskoči u Miroč planinu,
Zape¹⁰ luka i dve bele strelje,
Jedna udri u grlo Miloša,
Druga udri u srce junačko.